

ความรักโรแมนติกในยุคการสร้างชาติไทย ทศวรรษ 2480

Romantic Love in the Building of the Thai Nation State during the 1930s

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

Narupon Duangwises

Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization)

E-mail: narupon.d@sac.or.th

วันรับบทความ: 27 มีนาคม 2563 (Received March 27, 2020)

วันแก้ไขบทความ: 1 กรกฎาคม 2563 (Revised July 1, 2020)

วันตอบรับบทความ: 15 กรกฎาคม 2563 (Accepted July 15, 2020)

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการศึกษาการเกิดขึ้นของ “ความรักโรแมนติก” ในฐานะเป็นความสัมพันธ์และความปรารถนาทางเพศรูปแบบใหม่ภายใต้บรรทัดฐานของการสร้างชาติไทย ทศวรรษ 2480 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรมที่รัฐไทยกำลังส่งเสริมและผลักดันให้พลเมืองสร้างครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียว ทั้งนี้ การศึกษาที่ผ่านมาจะอธิบายระบบผัวเดียวเมียเดียวในฐานะเป็นกลไกที่สร้างความทันสมัยและความศิวิไลซ์ให้กับชาติ บทความนี้ต้องการต่อยอดและขยายขอบเขตความเข้าใจดังกล่าวไปสู่การวิพากษ์พรมแดนอำนาจและความรู้ที่ซ่อนเร้นอยู่ในวาทกรรมของรัฐที่อธิบายความรักโรแมนติก และตัวตนทางเพศของพลเมือง โดยจะนำแนวคิดของ Michel Foucault มาเป็นแนวทางวิเคราะห์ ซึ่งพบว่าความรักโรแมนติกในสังคมไทยมีการนำเอาอุดมการณ์ปัจเจกนิยมมาผนวกรวมเข้ากับจารีตนิยมของระบบเครือญาติ ทำให้ความรักไม่ใช่เพียงการสร้างเอกภาพของคู่รักแต่ยังเป็นการสร้างหน้าตาทางสังคมด้วย

คำสำคัญ: ความรักโรแมนติก, ผัวเดียวเมียเดียว, รัฐไทยสมัยใหม่, เซ็กส์และกามารมณ์

Abstract

This article aims to study the occurrence of “Romantic love” as a new form of relationship and sexual desire under the norms of the building of the Thai nation in the 1930s, a time of social and cultural changes that the Thai state promoted monogamy and encourage its citizen to have a monogamous marriage. In the past, the studies in the past explained the monogamy system as a mechanism to modernize and civilize the nation. This article aims to expand of understanding and criticize the boundaries between power and knowledge hidden in the discourses produced by the state that describe romantic love and the sexual identity of citizens by using Michel Foucault’s concept as an analytical approach. It is found that romantic love in Thai society has combined individualist ideologies with the tradition of the extended family system contributing to the fact that the discourse of love is both the union of lovers and social image.

Keywords: romantic love, monogamy, modern Thai state, sex and eroticism

บทนำ

การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างชาติสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในกลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะการวิเคราะห์เรื่องบทบาทผู้นำและอุดมการณ์รัฐนิยมที่มีผลต่อการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในช่วงรอยต่อระหว่างการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย (ณรงค์, 2545) องค์ความรู้จากการศึกษาในประเด็นเหล่านี้มักจะชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พัฒนาชาติตามแบบตะวันตกเพื่อทำให้ชาติเจริญก้าวหน้าและเดินไปสู่ความศิวิไลซ์ หรือความเป็นอารยประเทศ ในขณะที่การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรมอธิบายว่ารัฐบาล

สมัยนี้มุ่งเน้นความเป็น “ชาตินิยม” และ “ความรักชาติ” ที่ชักจูงให้คนไทย เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งสืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงาม เพื่อให้ไทยยิ่งใหญ่ แข่งขันเทียบเท่ากับประเทศมหาอำนาจ (ไพฑูริย์, 2522; ก้องสกล, 2545; อารังศักดิ์, 2550; อธิวัตร, 2552)

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชาติ รัฐ สังคม และ พลเมืองในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นักวิชาการมักจะประเมินว่านโยบาย ของรัฐสร้างการผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงกับชีวิตประชาชนอย่างไร และวิเคราะห์ว่าอุดมการณ์ที่รัฐนำมาใช้ประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน อุดมการณ์สำคัญที่มีบทบาทต่อการสร้างชาติก็คือ อุดมการณ์สร้างครอบครัว แบบผัวเดียวเมียเดียว (สุรเชษฐ์, 2556; 2557a; 2557b; 2561) ซึ่งผู้นำของ ไทยได้ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้พลเมืองอยู่ในกฎระเบียบเชิงอุดมคติ การ ศึกษาแนวนั้นมักจะชี้ว่าสังคมไทยกำลังเผชิญกับความทันสมัยและความท้าทาย จากอำนาจตะวันตก ทำให้ผู้นำต้องออกกฎหมายรับรองการมีคู่ครองเพียงคน เดียวเฉกเช่นประเทศที่เจริญแล้ว (Loos, 2005; 2006; Patana, 1994) เพื่อ มิให้ต่างชาติถูกดูหมิ่นว่าไร้อารยะ รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางที่มีการ ศึกษาและความคิดแบบเสรีนิยม ทำให้การเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว เป็นเรื่องของคนสองคน

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับระบบผัวเดียวเมียเดียวในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม แนวคิดที่นำมาใช้วิเคราะห์คือเรื่องการประกอบ สร้างบทบาทหญิงชายสมัยใหม่ ซึ่งรัฐจะเข้ามาควบคุมและจัดระเบียบเนื้อตัว ร่างกายของพลเมืองให้เป็น “ร่างกายของชาติ” โดยการทำให้ผู้หญิงกลายเป็น ดอกไม้ของชาติ เป็น “แม่พันธุ์” “แม่ศรีเรือน” ทำให้ผู้ชายเป็น “พ่อ พันธุ์” “พ่อบ้าน” ที่มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์สำหรับการผลิตประชากรที่มี คุณภาพของประเทศ (ก้องสกล, 2545, นันทิรา, 2530; ปิยวรรณ, 2555; สุขสรรค์, 2538) องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาแนวนี้อยู่บนความคิดที่ว่า บริบทสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมีอิทธิพลต่อการปรับตัวของรัฐและ ประชาชน พร้อมกับอธิบายเงื่อนไขกระบวนการสร้างความทันสมัยและสิทธิ เสรีภาพ ในขณะเดียวกันการศึกษาส่วนใหญ่ก็วิพากษ์วิจารณ์อุดมการณ์สร้าง ชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ทำให้เกิดการสร้างมายาคติเกี่ยวกับความ

เป็นหญิงและชายตามอุดมการณ์ผัวเดียวเมียเดียว และตอกย้ำภาพตัวแทนของการเป็นแม่และเมียที่ดี การเป็นสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีตามมาตรฐานแบบตะวันตก

การวิเคราะห์ประเด็นระบบผัวเดียวเมียเดียวในการศึกษาที่ผ่านมา การศึกษาของ Loos (2005, 2006) เป็นการศึกษาชิ้นสำคัญที่ตั้งข้อสังเกตว่า กระบวนการเสนอให้มีกฎหมายครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวในสังคมสยาม ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 คือกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ความทันสมัยและการต่อรองกับการคุกคามจากลัทธิอาณานิคมตะวันตก ซึ่งมีใช้แค่มิติทางการเมืองเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการแผ่ขยายความคิดเรื่องครอบครัวและบทบาทหญิงชายแบบตะวันตกมายังดินแดนสยามด้วย Loos ชี้ให้เห็นว่าครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวสันถลอนวัฒนธรรม “ผัวเดียวหลายเมีย” ของชนชั้นปกครอง ซึ่งถูกมองว่าล้าหลังและเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความศิวิไลซ์ของชาติ ในแง่นี้ ความสัมพันธ์ของหญิงชายแบบผัวเดียวเมียเดียวจึงกลายเป็นพื้นที่เชิงการเมืองที่ชนชั้นเจ้าขุนมูลนายกำลังต่อสู้และถูกท้าทายจากชนชั้นกลางที่มีการศึกษาแบบตะวันตก คำอธิบายดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อนักวิชาการไทยหลายคนที่มีมองว่าระบบผัวเดียวเมียเดียวคือเครื่องมือของชนชั้นปกครองและปัญญาชนรุ่นใหม่ในการพูดถึงสิทธิและความเท่าเทียมทางสังคม

จะเห็นได้ว่างานศึกษาเกี่ยวกับระบบผัวเดียวเมียเดียว จะตอบคำถามในเรื่องความขัดแย้งระหว่างชนชั้นเจ้านายกับชนชั้นกลาง และอุดมการณ์สร้างชาติให้มีอารยะเป็นสำคัญ มิติที่ยังขาดหายไปในการศึกษาก็คือการทำความเข้าใจเรื่อง “ความปรารถนาและกามารมณ์” ที่มาพร้อมกับอุดมการณ์รักต่างเพศแบบตะวันตก งานศึกษาเพียงชิ้นเดียวที่เคยอภิปรายในเรื่องนี้คือ หนังสือของ Scott Barme เรื่อง *Woman, Man, Bangkok: love, sex, and popular culture in Thailand* ในปี 2006 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสื่อสิ่งพิมพ์ของไทยในช่วงทศวรรษ 2470 คือหลักฐานของการแสดงความปรารถนาทางเพศของชนชั้นกลางซึ่งต้องการสิทธิและเสรีภาพในการพูดและแสดงออกในเรื่องเซ็กส์ ความรัก ความสัมพันธ์ และกามารมณ์ โดยเฉพาะการผลิตนิตยสารผู้หญิงที่เป็นกระบอกเสียงในการพูดถึงชีวิตและตัวตนของผู้หญิง (กอบแก้ว, 2531; สุรเชษฐ์, 2557a) คำอธิบายของ Barme ได้รับการต่อยอดในการศึกษา

ของนฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (2560) ที่ตั้งข้อสังเกตว่านิตยสารผู้หญิงในช่วงทศวรรษ 2470 คือ “การสารภาพตัวตน” ของผู้หญิงชนชั้นกลางสมัยใหม่ที่กำลังแสวงหาความเท่าเทียมกับผู้ชาย ความรักเดียวใจเดียว ความรักแท้และซื่อสัตย์ ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายแบบใหม่ที่นำเอา “ความรัก” มาเป็นศูนย์กลาง

การศึกษาในประเด็นผิวเดียวเมียวเดียว จึงอาจต้องทำความเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์และความปรารถนาทางเพศระหว่างหญิงชายที่เกิดขึ้นในช่วงการเปลี่ยนผ่านทางสังคมด้วย บทความนี้จึงพยายามวิเคราะห์ว่าสังคมไทยในทศวรรษ 2480 ซึ่งนักวิชาการหลายคนมองว่าเป็นยุคของการสร้างชาติและอุดมการณ์ชาตินิยม เป็นช่วงเวลาของการสร้าง “สารัตถะ” หรือ “ความจริงแท้” ของเพศภาวะ (gender essentialism) ที่ส่งผลให้เกิดบรรทัดฐานของ “ความรักโรแมนติก” และระบบศีลธรรมทางเพศแบบใหม่ที่ชนชั้นกลางไทยนำไปปฏิบัติและตอบสนองการเป็นพลเมืองของชาติ กล่าวคือ นอกจากจะมองระบบผิวเดียวเมียวเดียวในฐานะเป็น “สถานะสมัยใหม่” แล้ว จำเป็นต้องขยายขอบเขตความเข้าใจไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “เทคโนโลยีของเซ็กส์และกามารมณ์” (technology of sex and eroticism) ที่รัฐไทยสมัยใหม่ได้สร้างกฎระเบียบขึ้นมาโดยอาศัยกลไกของสถาบันที่เรียกว่า “องค์การส่งเสริมการสมรส” ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2486 ทั้งนี้จะนำกรอบความคิดของ Michel Foucault มาช่วยให้การวิเคราะห์มีความชัดเจนมากขึ้น

กรอบความคิดในการศึกษา

ในการศึกษาและทำความเข้าใจระบบผิวเดียวเมียวเดียวในทศวรรษ 2480 ในสังคมไทย กรอบความคิดส่วนใหญ่ที่นักวิชาการนำมาวิเคราะห์จะเป็นเรื่องการประกอบสร้างทางสังคม (social construction) โดยอธิบายเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลให้รัฐและประชาชนต้องปรับตัวเองเข้ากับสถานะสมัยใหม่และอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งยังมีช่องว่างทางความรู้ที่ผู้เขียนคิดว่าควรจะนำแนวคิดเรื่อง “เทคโนโลยีของเซ็กส์และกามารมณ์” ของ Michel Foucault มาเป็นกรอบในการศึกษา เพื่อให้เห็นเทคนิคกลไกของอำนาจและความรู้ที่รัฐไทยนำมาใช้และปรับแต่งให้เข้า

กับบริบทของสังคมไทยสมัยใหม่

ในบทความนี้ ผู้เขียนได้นำแนวคิดของ Foucault (1979; 1998) ที่อยู่ในหนังสือ *The History of Sexuality Volume 1: The Will to Knowledge* และ *The History of Sexuality Volume 3: The Care of the Self* มาเป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งยังไม่มีนักวิชาการคนใดที่นำมาใช้วิเคราะห์ “ระบบผิวเดียวเมียวเดียว” ความคิดสำคัญในหนังสือเล่มนี้ก็คือ การชี้ให้เห็นกลไกของอำนาจ (mechanisms of power) ที่ปรากฏขึ้นในระบบเหตุผลของวิทยาศาสตร์ที่ต้องการค้นหาสิ่งที่เป็น “ความจริงแท้” ของตัวตนทางเพศ Foucault อธิบายว่าสังคมตะวันตกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา อารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมทางเพศของบุคคลจะกลายเป็นเป้าหมายของการจับจ้องและตรวจสอบอย่างเคร่งครัด บุคคลจะถูกกระตุ้นให้พูดและสารภาพพฤติกรรมและอารมณ์ทางเพศต่อพระเจ้า เพื่อเป็นการชะล้างจิตใจของตนเอง ผลที่เกิดขึ้นก็คือ เซ็กส์และการมรรณจะกลายเป็น “วัตถุของความรู้” (object of knowledge) ที่บุคคลจะต้องค้นหาให้เจอและสังคมจะต้องควบคุมให้อยู่ในระเบียบ

ข้อถกเถียงที่น่าสนใจก็คือ Foucault ชี้ให้เห็นว่าในวัฒนธรรมอื่นมีวิธีคิดต่อเรื่องพฤติกรรมและกิจกรรมทางเพศที่แตกต่างไปจากสังคมตะวันตกสมัยใหม่ โดยมองเซ็กส์เป็นเรื่องของสุนทรีย์ (ars erotica หรือ an art of sensual pleasure) ที่มนุษย์สามารถแสดงความพึงพอใจและความสำราญจากกิจกรรมทางเพศ มนุษย์สามารถมีความรู้สึกรักใคร่และมามีอารมณ์เสนหาทางเพศได้หลากหลายรูปแบบ แต่สังคมคาธอลิกที่ยึดถือความรู้วิทยาศาสตร์เป็นแกนกลาง เซ็กส์และการมรรณจะถูกควบคุมอย่างเข้มงวดเพื่อมิให้บุคคลเข้าไปพัวพัน ซึ่ง Foucault เรียกว่า “วัตถุที่ถูกตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์” (scientia sexualis หรือ object of scientific investigation) ด้วยเหตุนี้ทำให้พฤติกรรมและอารมณ์ทางเพศของบุคคลถูกอธิบายด้วยทฤษฎีชีววิทยาและจิตวิทยาซึ่งต้องการค้นหาค้นหา ตรวจสอบ และจัดประเภทเซ็กส์และการมรรณของมนุษย์ ส่งผลให้บุคคลมองดูพฤติกรรมและอารมณ์ทางเพศของตัวเองในฐานะเป็น “ความจริงของตัวตน” จะเห็นได้ว่าความรู้วิทยาศาสตร์แห่งเพศ (sexology) ที่อธิบายเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ ยีนส์ และฮอร์โมนทาง

เพศคืออำนาจแบบใหม่ที่เข้ามาควบคุมเนื้อตัวร่างกายของมนุษย์ในประเด็นนี้ Foucault ย้ำเตือนว่าทฤษฎีที่พูดถึงเซ็กส์และการมรณในตัวของมันเองล้วนเป็น “อำนาจ”

Foucault กล่าวว่าวิชาวิทยาศาสตร์แห่งเพศตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ทำให้เกิดความรู้ที่ใช้สำหรับควบคุมเซ็กส์และการมรณใน 4 ลักษณะ คือ 1) การควบคุมสรีระทางเพศของผู้หญิง 2) การควบคุมพฤติกรรมทางเพศของเด็ก 3) การควบคุมการเจริญพันธุ์ของคู่ชายหญิง และ 4) การควบคุมเซ็กส์และการมรณที่แปลกแยกไปจากคู่ชายหญิง หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ วิธีการควบคุมทั้ง 4 รูปแบบนี้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวและการสร้างความรักโรแมนติกระหว่างหญิงชายซึ่งแผ่ขยายไปในสังคมสมัยใหม่ที่เติบโตขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การสร้างอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย และการเกิดขึ้นของชนชั้นกลาง ประเด็นสำคัญก็คือ การควบคุมทั้งหมดนี้ดำรงอยู่ภายใต้เครือข่ายความรู้ที่ซับซ้อนซึ่งทำให้บุคคลไม่รู้สึกรู้สีกว่าอยู่ภายใต้การควบคุม แต่คิดว่าตนเองเป็นผู้สามารถควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ทางเพศของตนได้

แบบแผนของอำนาจที่อยู่เบื้องหลังการควบคุมนี้คือสิ่งที่ Foucault เรียกว่า “อำนาจเหนือชีวิต” (power over life) หมายถึงอำนาจที่ดำรงอยู่เป็นเนื้อเดียวกับความรู้ และทำให้บุคคลใช้ความรู้เหล่านั้นเพื่อระคับระครองดูแลชีวิตของตนให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยืนยาว ในขณะที่สถาบันทางสังคมของรัฐก็ใช้ความรู้เหล่านั้นมาเป็นกลไกในการจัดระเบียบมวลชนและพลเมืองของรัฐ อำนาจเหนือชีวิตจึงทำงานทั้งในระดับสังคมและระดับปัจเจกไปพร้อมกัน เรื่องสำคัญที่สุดก็คือ ใจกลางของอำนาจดังกล่าวมิได้อยู่ที่รัฐบาลหรือผู้ปกครองประเทศ หากแต่อยู่ที่เครือข่ายความรู้วิทยาศาสตร์แห่งเพศ ส่วนเป้าหมายของอำนาจก็มีได้อยู่ที่การทำให้พลเมืองอยู่ในกฎระเบียบและข้อบังคับของสังคม หากแต่อยู่ที่การทำให้บุคคลเชื่อมั่นว่าชีวิตจะเดินไปสู่ความแข็งแกร่งสมบูรณ์ทั้งกายและใจ

จากความคิดของ Foucault ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าความรู้วิทยาศาสตร์เกี่ยวกับสรีระของผู้หญิงและการเจริญพันธุ์ของคู่ชายหญิงมา

พร้อมกับบาทกรรมและระบบศีลธรรมทางเพศที่ควบคุมเซ็กส์และกามารมณ์ของบุคคลให้ดำเนินไปตามบรรทัดฐาน ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการสร้างครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวที่ควบคุมให้หญิงชายปฏิบัติตัวตามที่สังคมคาดหวัง เช่น รักเดียวใจเดียว สามีภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อกัน ห้ามการมีชู้และมีเซ็กส์กับคนที่ไม่ใช่สามีภรรยาของตน ภรรยาต้องทำหน้าที่ดูแลสามีและบุตร สามีต้องดูแลครอบครัวให้มั่นคง ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ต้องดูแลสุขภาพของตนเองและลูกในครรภ์ หญิงชายที่แต่งงานกันต้องรู้จักบริโภคอาหารที่ถูกสุขลักษณะเพื่อที่จะทำให้ลูกที่เกิดมาแข็งแรงสมบูรณ์ เป็นต้น การปฏิบัติเหล่านี้คือ “เทคโนโลยีของเซ็กส์และกามารมณ์” ที่ถูกกำกับด้วยบาทกรรมของวิชาชีววิทยา จิตวิทยา และอนามัยเจริญพันธุ์

Foucault กล่าวว่าภายใต้ความรู้วิทยาศาสตร์แห่งเพศ ร่างกายของผู้หญิงจะเป็น “วัตถุ” ที่ถูกสำรวจตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ เพราะอวัยวะสืบพันธุ์ของเพศหญิงคือศูนย์กลางของการผลิตทารก สรีระของผู้หญิงจึงมีใช้อินทรีวัตถุ แต่เป็นพรมแดนของเซ็กส์และกามารมณ์ เป็นพื้นที่ที่ปรวนแปรและอ่อนไหวต่อการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์และความปรารถนาทางเพศ (hysterization of women's bodies) สังคมสมัยใหม่จึงต้องสร้างกลไกขึ้นมาควบคุมสรีระของผู้หญิง และปกป้องรักษาดูแลความรักและเพศสัมพันธ์ของสามีภรรยาในฐานะเป็นรากฐานของการสร้างประชากรให้สังคม ดังนั้น พฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกระหว่างหญิงชายจะต้องวางอยู่บนฐานของการสร้างครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำให้คู่สามีภรรยาต้องมีรักเดียวใจเดียว ซื่อสัตย์และมั่นคงต่อกัน สามีภรรยาจะไม่มีเพศสัมพันธ์กับคนอื่นมิได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เพศสัมพันธ์ของคู่สามีภรณามีใช่เรื่องของความสำราญ แต่เป็นเรื่องของการสร้างสังคม (socialization of procreative behavior)

การควบคุมดังกล่าวมีความสำคัญมากในสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งอาศัยสถาบันครอบครัวเป็นกลไกในการตรวจสอบพฤติกรรมและความปรารถนาทางเพศของสามีภรรยา Foucault กล่าวว่าครอบครัวในลักษณะนี้ให้จะสนใจการควบคุมอารมณ์ความรู้สึกทางเพศของสามีภรรยา สถาบันครอบครัวสมัยใหม่จึงต่างไปจากครอบครัวในสังคมจารีตประเพณีที่สมาชิกต้องปฏิบัติตาม

กฎของระบบสืบทายาทและสายตระกูล ครอบครัวสมัยใหม่ได้ทำให้เช็กส์ระหว่างสามีภรรยาเป็นศูนย์กลางของความปรารถนาทางเพศและการสร้างทายาทที่ต้องมีกฎข้อห้ามที่เคร่งครัด ขณะเดียวกันก็ยังคงสืบทอดกฎข้อห้ามแบบจารีตเอาไว้ เช่น ห้ามมีเช็กส์กับคนในครอบครัว ห้ามมีเช็กส์ก่อนการแต่งงาน เป็นต้น ครอบครัวสมัยใหม่จึงมีกฎข้อห้ามซ้อนทับกันหลายชั้น ในประเด็นนี้ Jagose (2013) ได้นำความคิดไปต่อยอดเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นว่าเช็กส์ของมนุษย์เป็นพฤติกรรมที่ยากจะควบคุม แต่ภายใต้ความรู้ทางการแพทย์และอนามัยเจริญพันธุ์ เช็กส์ถูกทำให้มีขอบเขตที่ชัดเจนเพื่อรองรับสถาบันครอบครัวและความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศ สุขทางเพศของสามีภรรยาจะกลายเป็นเครื่องยืนยันของระบบเหตุผล ความศิวิไลซ์และตัวตนทางเพศที่แท้จริง (Creed, 2016)

ในขณะที่เช็กส์ในสถาบันครอบครัวแบบผิวเผินเพียงเดียว จะถูกตรวจสอบด้วยความรู้ทางการแพทย์ อารมณ์ความรักและความปรารถนาระหว่างสามีภรรยาจะถูกควบคุมไปพร้อมกันด้วย และเทคโนโลยีของอำนาจที่ทำให้เช็กส์กับความรักเข้ามาหลวมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันคือ “การแต่งงาน” Foucault (1990) อธิบายประเด็นนี้ไว้ในเรื่อง *The Care of the Self* โดยกล่าวว่าการแต่งงานในสังคมแห่งจักรวรรดิโรมันจะถูกตรวจสอบในฐานะเป็น “วิถีทางของการมีชีวิต” (mode of life) ที่คู่สามีภรรยาจะต้องจัดระเบียบความสัมพันธ์ของกันและกันอย่างเคร่งครัดและแสดงออกต่อสาธารณะ กล่าวคือ หญิงชายจะต้องตรวจสอบชีวิตของตนเองภายใต้บทบาททางสังคมของการเป็นสามีและภรรยาซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องควบคุมกันและกัน ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ทำให้เกิดการสร้าง “ตัวตนทางศีลธรรม” (ethical subject) ที่ทั้งสามีและภรรยาจะต้องปฏิบัติตัวให้เหมาะสมและถูกตรวจสอบจากสังคม การแต่งงานจึงเป็นเรื่องของ “สาธารณะ” และเป็นสิ่งที่ต้องใช้กฎหมายเข้ามาควบคุม สามีและภรรยาจึงต้องพิสูจน์ ยืนยัน และแสดงตนต่อสาธารณะในฐานะเป็น “หน่วยทางสังคม” (social units) ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ของสามีและภรรยาจะถูกประเมินจากสังคมว่าพวกเขามีความรักที่ซื่อสัตย์และมั่นคงมากเพียงใด การประคับประคองดูแลความรักของพวกเขาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ความสัมพันธ์ของสามีภรรยาจึงมิใช่เป็นเพียงคนที่อยู่ด้วยกัน หากแต่ยังเป็นคนที่

จะต้องควบคุมการกระทำและความรู้สึกของกันและกันด้วย

ในการศึกษาความรักโรแมนติก มีนักวิชาการหลายคนที่ได้ใช้การมองแบบ Foucault ไปศึกษาความสัมพันธ์ของคู่รักในสังคมสมัยใหม่ ตัวอย่างเช่น Illouz (1997) เคยวิเคราะห์ไว้ว่าการแต่งงานในวัฒนธรรมบริโภคนิยมคือการทำให้ความรักของคนสองคนปรากฏเป็นเรื่องของสาธารณะ และถูกประกอบสร้างขึ้นภายใต้ระบบทุนนิยมที่สร้างจินตนาการเกี่ยวกับความรักที่สวยงามผ่านสินค้าและบริการต่าง ๆ รวมทั้งความรักยังเป็นเครื่องพิสูจน์ “ความสุข” และยืนยันการมีตัวตน ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เรื่องราวความรักโรแมนติกถูกนำเสนอผ่านภาพยนตร์และนวนิยาย ซึ่งเน้นย้ำความสัมพันธ์ทางเพศที่ผู้หญิงจะต้องทำตัวให้มีเสน่ห์และน่าหลงใหล ในขณะที่ผู้ชายจะต้องทำให้ผู้หญิงเกิดความพึงพอใจ ความสัมพันธ์นั้นนอกจากจะเน้นความสุขของคู่รักแล้วยังตอกย้ำความงามของรูปร่างหน้าตาของคนรักซึ่งกลายเป็นเงื่อนไขใหม่ที่จะทำให้ความรักประสบความสำเร็จ ในการศึกษาของ Collins และ Jong (2017) กล่าวว่า การให้ความสำคัญกับรูปร่างหน้าตานำไปสู่การสร้างประสบการณ์แบบใหม่ของความรัก ซึ่งคู่รักจะนำเอาสินค้าที่ช่วยเสริมความงามของรูปร่างหน้าตามาเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ได้รับความรัก

จากแนวคิดของ Foucault ที่ชี้ให้เห็นความรู้วิทยาศาสตร์ในฐานะเป็น “อำนาจเหนือชีวิต” ที่ทำให้พฤติกรรมและอารมณ์ทางเพศกลายเป็น “วัตถุแห่งความรู้” ได้เข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกัน ซึ่งอาศัยกลไกของรัฐที่สร้างบรรทัดฐานของครอบครัวผัวเดียวเมียเดียว การแต่งงานและข้อผูกมัดของความรัก สิ่งเหล่านี้คือเทคโนโลยีของเซ็กซ์และการมรดก ผู้เขียนจะนำกรอบความคิดนี้มาอธิบายการสร้างความรักโรแมนติกให้กับสถาบันครอบครัวของรัฐไทยในช่วงทศวรรษ 2480 ประเด็นสำคัญก็คือ เทคโนโลยีดังกล่าวมิใช่เครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางการแพทย์ หากแต่เป็นการใช้ความรู้ชีวการแพทย์มาควบคุมและจัดระเบียบการมีชีวิตของประชากร ซึ่งสังคมสมัยใหม่พยายามปกป้องดูแลสถาบันผัวเดียวเมียเดียวของรักต่างเพศ (heterosexual marital monogamy) ให้มีความมั่นคงปลอดภัย แนวคิดของ Foucault จะช่วยให้เรามีความเข้าใจรัฐไทยในทศวรรษ 2480 ต่างออกไป ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่มักจะมองว่าระบบผัวเดียวเมียเดียวคือการครอบงำทางอุดมการณ์

ของรัฐ (ปวีณา, 2562; สุรเชษฐ์, 2557a) การสร้างความเท่าเทียมทางเพศ และส่งเสริมสิทธิสตรี (ธีรภัทร, 2552; Patana, 2004) แต่บทความนี้พยายามทำความเข้าใจว่าทั้งรัฐและประชาชนล้วนถูกควบคุมและเป็นผู้ขับเคลื่อนเทคโนโลยีของอำนาจไปพร้อมกัน

หลักฐานในการศึกษาระบบฟัวเดียวเมียเดียวในทศวรรษ 2480

องค์ความรู้ที่ผ่านมา เรามักจะทราบว่าสังคมไทยเริ่มมีการใช้กฎหมายครอบครัวแบบฟัวเดียวเมียเดียวตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ในสมัยรัชกาลที่ 7 (สุรเชษฐ์, 2557a) และมีคำอธิบายว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามได้สร้าง “วัฒนธรรมฟัวเมีย” ขึ้นมาเพื่อให้หญิงชายเข้ามาร่วมสร้างชาติให้มั่นคงแข็งแรง (ปวีณา, 2562; สุรเชษฐ์, 2557b) รวมทั้งคำอธิบายที่ว่ากฎหมายฟัวเดียวเมียเดียวของรัฐทำให้ประชาชนรับเอาอุดมการณ์ความรักเดียวใจเดียวไปปฏิบัติ (ปวีณา, 2562) การศึกษาเหล่านี้พยายามชี้ว่ารัฐไทยสมัยใหม่นำเอาโมโนทัศน์และอุดมการณ์ฟัวเดียวเมียเดียวมาเป็นกลไกที่จะสร้างความทันสมัยแบบตะวันตก และเพื่อให้รอดพ้นจากลัทธิอาณานิคมและการเข้ามาแทรกแซงของคนผิวขาว หลักฐานที่ถูกนำมาศึกษาจะเป็นพระราชดำรัสของรัชกาลที่ 7 รายงานการประชุมกรรมการองคมนตรี หนังสือ ประกาศ และแถลงการณ์ของราชการ รายงานของสภาผู้แทนราษฎร ข้อความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว กฎหมายลักษณะฟัวเมีย ราชกิจจานุเบกษา คำกล่าวปาฐกถาของนักวิชาการด้านกฎหมาย นวนิยาย ภาพยนตร์ และคู่มือสมรสของกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2486

เอกสารสำคัญที่ถูกนำมาศึกษาคือ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การปฏิบัติของฟัวเมีย พ.ศ. 2486 เนื้อหาของประกาศจะพูดถึง “ความเป็นปีกแผ่นของครอบครัว” ครอบครัวที่เป็นรากฐานสำคัญของชาติ ถ้าครอบครัวแข็งแรงมั่นคงจะช่วยให้ชาติมีวัฒนธรรมและความเจริญ มีการอธิบายว่าฟัวที่ทำร้ายทุบตีว่าเมีย คือสิ่งที่น่าละอายและไร้ศีลธรรม เป็นพฤติกรรมที่สร้างความเสื่อมเสียให้แก่ชาติ ซึ่งฟัวอาจจะได้รับโทษจำคุกถึง 10 ปี ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 257 มีการพูดถึงสิทธิและความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายภายใต้รัฐธรรมนูญ ฟัวไม่มีสิทธิลงโทษเมียของตนเอง หญิงชายที่แต่งงาน

กันแล้วจะต้องทำหน้าที่ผิวเมียด้วยมิตรไมตรี โอบอ้อมอารี ทะนุถนอมความสัมพันธ์ของครอบครัวให้มีความสุข มีความกลมเกลียว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รักษาสายสัมพันธ์ในครอบครัวเพื่อให้เป็นที่เคารพนับถือแก่บุคคลทั่วไป ในกรณีที่ผิวเมียคิดเห็นไม่ตรงกันและปรองดองกันไม่ได้ ผิวเมียควรจะหย่าขาดจากกันตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลต้องเอาใจใส่ให้ผิวเมียปฏิบัติตนตามประกาศนี้

เอกสารชิ้นต่อมาคือประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องกำหนดการพิธีสมรสของคนไทย ลงวันที่ 19 มีนาคม 2486 โดยมีสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นผู้กำหนดวิธีการและวิธีปฏิบัติในพิธีสมรส จำนวน 16 ข้อ ข้อสำคัญได้แก่ ข้อ 1. ในงานพิธีสมรสเจ้าสาวต้องอยู่ทางซ้ายเจ้าบ่าวตลอดเวลา ข้อ 2. เพื่อนเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าสาวโดยปกติให้มีจำนวนฝ่ายละไม่เกิน 4 คน ข้อ 7. เมื่อถึงกำหนดถ้าผู้เป็นประธานในการพิธีสมรสมีข้อความใดจะกล่าวก็กล่าวในตอนนี้ ข้อ 12. ถ้ามีการจดทะเบียนสมรสให้คู่สมรสและพยานลงชื่อในทะเบียนของรัฐแล้วกลับไปสู่ที่ และ ข้อ 13. แขกผู้ได้รับเชิญทุกคนลงชื่อในสมุดสักขีของเจ้าภาพ พิธีสมรสจะเกิดขึ้นต่อหน้าพระสงฆ์และบรรดาญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงของคู่บ่าวสาว ใน พ.ศ. 2486 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกคำสั่งให้กรมศิลปากรพิจารณากำหนดพิธีสมรสขึ้น และในวันที่ 29 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2486 องค์การส่งเสริมการสมรส กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดพิธีสมรสหมู่ของชาติขึ้นเป็นครั้งแรกที่ทำเนียบสามัคคีชัย จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นประธานในพิธี มีคู่สมรส 73 คู่ เข้าร่วมพิธี และในวันที่ 1 มกราคม 2487 มีการจัดพิธีสมรสหมู่ทุกจังหวัด

รัฐบาลยังจัดตั้งสำนักงานสื่อสมรสในทุกจังหวัดโดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้า สำนักงานนี้มีหน้าที่หาคู่ครองให้กับชายหญิงที่แสดงความต้องการที่จะแต่งงาน โดยจะหาคู่ให้สอดคล้องกับความประสงค์ของผู้นั้น จากนั้นก็จะนัดหมายให้หญิงชายได้พบเจอกัน และเตรียมตัวเข้าพิธีสมรสตามแบบแผนที่รับกำหนด รัฐจะช่วยเรื่องการสู้อ ช่วยตรวจโรคของคู่สมรส ช่วยจัดพิธีสมรส ช่วยเตรียมเสื้อผ้าของคู่บ่าวสาวที่ออกแบบโดยกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งนำตัวอย่างมาจากชุดบ่าวสาวของตะวันตก เจ้าบ่าวใช้ชุดสากลสีขาว หรือชุดทักซิโด กางเกงไม่พับขา เนคไทริสกริมท่าหรือสีเทา เจ้าสาวใส่เสื้อสีขาว

คอตัน กระโปรงยาวจดพื้น เครื่องประดับเสื้อไม่มีสี เสื้อชั้นในแพรขาว มีผ้าโปร่งเป็นลูกไม้คลุม กุ้งเท้าสี่เนื้อ รองเท้าส้นสูง สวมถุงมือขาว และถือดอกไม้ผูก Ribbon ขาว (สุรเชษฐ์, 2557b) ช่วยเหลือเรื่องที่ทำกิน สนับสนุนเงินค่าเล่าเรียนให้กับลูกคนแรกให้เข้าเรียนจนถึงชั้น ม.6 สตรีมีครรภ์ได้สิทธิพิเศษลดค่าโดยสารรถไฟและรถประจำทางของเทศบาล เป็นต้น (ก้องสกล, 2545) นอกจากนั้น รัฐบาลยังวางหลักเกณฑ์การเลื่อนขึ้นเงินเดือนให้ข้าราชการ โดยข้าราชการที่สมรสแล้วและมีบุตรจะได้รับการพิจารณาเลื่อนเงินเดือนเป็นอันดับ 1 รองลงไปคือข้าราชการที่สมรสแล้วแต่ยังไม่มีบุตร ส่วนข้าราชการที่ยังไม่แต่งงานจะได้รับการพิจารณาเป็นอันดับสุดท้าย

ในวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2486 กระทรวงสาธารณสุขได้พิมพ์หนังสือคู่มือสมรสเพื่อแจกให้ประชาชน (สุรเชษฐ์, 2557b) หน้าปกเป็นรูปของจอมพล ป. พิบูลสงครามสวมชุดทหารกำลังยืนมองท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงครามที่กำลังอุ้มลูกสาวอยู่บนระเบียง ความคิดที่อยู่เบื้องหลังการสมรสหมู่แห่งชาติคือการสนับสนุนให้คนไทยแต่งงานและผลิตลูกจำนวนมากเพื่อเพิ่มจำนวนประชากร ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม คิดว่าการจะทำให้ประเทศไทยเป็นมหาอำนาจได้จำเป็นต้องมีประชากรจำนวนมาก บทความของนายแพทย์พูน ไวยทยาการ ประธานกรรมการองค์การส่งเสริมการสมรส ก็มีเนื้อหาที่ระบุความสำคัญของการแต่งงาน ชายที่มีอายุ 20-30 ปี และหญิงอายุ 18-25 ปี คือวัยที่เหมาะสมที่จะแต่งงาน เมื่อแต่งงานแล้วควรจะมีจำนวน 4 คน คู่มุสรมที่มีลูกคนเดียวหรือสองคนจะถือว่าเป็นพวกนิยม “ลัทธิเห็นแก่ตัว” เพราะไม่ช่วยให้ชาติเพิ่มประชากร นอกจากนั้นยังเปรียบเทียบว่าคนชนบทที่ยากจนนิยมมีลูกมากกว่าคนเมืองที่มีฐานะร่ำรวย รัฐบาลจึงอยากให้คนในเมืองช่วยชาติด้วยการมีลูกมาก

บทความของนายแพทย์พูน ไวยทยาการ ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการสมรส ไว้ดังนี้

“ต่อไปนี้จะแสดงถึงประโยชน์ที่ผู้ทำการสมรสแล้วได้รับ ชีวิตสมรสนั้นคือความเป็นไปที่ดีขึ้น เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะดวกสบายด้วยประการทั้งปวง ดังนั้นจึงปรากฏว่าผู้ที่สมรสแล้วมักมีสุขภาพดีขึ้นกว่าเมื่อก่อนทำการสมรส หลักฐานที่จะยืนยันข้อนี้ได้ก็คือ อัตราการตายของชายที่แต่งงานแล้ว

มักต่ำกว่าอัตราของชายโสดเป็นอันมาก เช่นในหมวดอายุ ๓๐-๔๐ ปี อัตราของชายที่แต่งงานแล้วตายเพียงครึ่งหนึ่งของชายที่ไม่ได้แต่งงาน แต่ในหมวดผู้สูงอายุขึ้นไป ความแตกต่างของอัตราตายนี้มักลดน้อยลง สำหรับหญิงก็ปรากฏอย่างเดียวกัน อัตราตายของหญิงมีเรือน มักต่ำกว่าหญิงโสด ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่สมรสแล้ว มักดำรงชีวิตอยู่ในความคุ้มครองอันดี และด้วยความยับยั้งชั่งใจยิ่งกว่าคนโสด เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจของผู้สมรสดีกว่า และคงเกี่ยวกับผลดีของความสัมพันธ์ทางเพศด้วยเป็นแน่ ผู้ที่สมรสแล้วจะมีคู่ทุกข์คู่สุขและที่ปรึกษาที่ซื่อสัตย์ มีผู้ดูแลเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย มีลูกโอรสธิดาสืบตระกูลและเป็นผู้อุปการะในวัยชรา เฉพาะชายที่สมรสแล้ว ย่อมได้รับความปลอดภัยจากโรคบางชนิด เช่นกามโรค ทุพพิกขภัย ทำงานได้มากขึ้น และเมื่อรับราชการก็ก้าวหน้ากว่าชายโสด สำหรับหญิงนั้น ประโยชน์ที่ได้รับจากการสมรสก็มีอยู่หลายประการ เช่นมีเกียรติ เป็นที่นับถือของสังคมยิ่งขึ้น มีความภูมิใจที่ได้เป็นมารดา และเบาใจที่ไม่เป็นภาระให้บิดามารดาของตนต้องเลี้ยงดูต่อไป เมื่อเป็นข้อได้เปรียบของการสมรสเช่นนี้แล้ว ก็เป็นการสมควรที่คนโสดทั้งหลาย จะกระตือรือร้นที่จะหาคู่เสียโดยเร็ว”

ต่อมาในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2487 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประธานกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ออกประกาศเรื่อง วัฒนธรรมของผัวเมีย ซึ่งมีสาระสำคัญที่พูดถึงธรรมชาติของการสืบเผ่าพันธุ์ระหว่างหญิงชาย มีการเน้นย้ำว่าเมื่อชายหญิงครองคู่กันเป็นผัวเมียแล้ว จะต้องพยายามปลูกฝังความรัก ความซื่อสัตย์สุจริต ความเชื่อใจกัน ความเข้าใจกัน การรู้จักเอาใจกัน การรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาต่อกัน การให้อภัยกัน การช่วยเหลือกันเพื่อความผาสุก ยืนยาวในการอยู่ร่วมกันเป็นผัวเมียกันไปตลอดชีวิต เมื่อมีบุตร บุตรที่เกิดมาจะเป็นเด็กแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่อ่อนแอไข้โรค มีจิตใจดีเฉลียวฉลาด ทำให้ชาติเจริญรุ่งเรืองเข้มแข็ง ถ้าผัวเมียอยู่ด้วยกันไม่มีความสุข มีเรื่องวิวาทบาดหมาง ลูกที่เกิดมาจะมีจิตใจเสื่อมทราม อ่อนแอ ชาติใดมีพลเมืองอ่อนแอ ชาตินั้นจะไม่เจริญ นอกจากนั้นยังอธิบายสาเหตุของการแตกร้างของผัวเมีย 4 ประการ คือ 1) มีความเฉื่อยชาในการสืบพันธุ์ (ปัญหาเรื่องเซ็กส์และกามารมณ์) 2) การพยายามมีอำนาจเหนือกันและกัน ไม่ยอมให้อภัยกัน (ปัญหาของการใช้อำนาจ) 3) ความบาดหมางในเรื่องการเงิน ไม่ซื่อตรงในเรื่องเงิน (ปัญหาทางเศรษฐกิจ)

และ 4) ความไม่ซื่อสัตย์และนอกใจกัน (ปัญหาการมีคู่)

คำอธิบายในประกาศยังให้คำแนะนำว่าถ้าผู้เมียเริ่มหมดอารมณ์ทางเพศจะต้องไปขอคำปรึกษาจากแพทย์ ถ้ามีการใช้อำนาจต้องให้สิทธิและความเท่าเทียมต่อกัน ถ้ามีปัญหาเรื่องเงิน ผู้เมียต้องแบ่งปันทรัพย์สินที่หามาและใช้ร่วมกัน ถ้ามีปัญหานอกใจกัน ผู้เมียต้องรู้จักพอใจในคู่ของตน การแก้ปัญหาเหล่านี้ต้องยึดหลักธรรมะของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติทั้งกาย วาจา และใจ กล่าวคือ ฝ่ายผู้ต้องปฏิบัติตามหลัก 5 ข้อ คือ 1) ยกย่องนับถือภรรยา จดทะเบียนตามกฎหมาย 2) ไม่ดูหมิ่นภรรยา 3) ไม่นอกใจภรรยา 4) ให้อำนาจภรรยาเป็นใหญ่ และ 5) ให้เครื่องแต่งกายแก่ภรรยา ฝ่ายเมียต้องยึดหลัก 5 ข้อ คือ 1) ใส่ใจงานบ้าน 2) เคารพนับถือญาติของฝ่าย 3) ซื่อสัตย์ต่อสามี ไม่นิยมชายอื่น 4) รู้จักรักษาทรัพย์สิน มัธยัสถ์ไม่ฟุ่มเฟือย และ 5) ขยันเอาใจใส่ในงานบ้านและดูแลคนในครอบครัว ประกาศนี้ยังเน้นว่าข้อปฏิบัติของผู้เมียเหล่านี้จะเกิดได้บนพื้นฐานของความรักที่มั่นคง และจะต้องยอมรับข้อบกพร่องของกันและกันให้ได้ ผู้เมียต้องเรียนรู้นิสัยของกันและกันเพื่อทำให้การครองคู่ราบรื่นและยืนยาวอันเป็นเป้าหมายสำคัญของชาติ

ในสองย่อหน้าสุดท้ายของประกาศเรื่อง วัฒนธรรมของผู้เมีย มีคำอธิบายเกี่ยวกับ “ความรัก” ดังต่อไปนี้

“...สรุปแล้วการครองชีวิตรักของคู่ผู้เมียให้มีความเรียบร้อย ราบรื่นและยืนยาวตลอดไปนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องสร้าง ต้องทำนุบำรุง และต้องรักษา เช่นเดียวกับต้นไม้ที่เมื่อได้ปลูกแล้วจะต้องหมั่นรดน้ำพรวนดินและตกแต่ง จึงจะงอกงามจำเริญให้ผลดีสมประสงค์ผู้เป็นเจ้าของ

ความรักนอกจากจะเบียดเบียนกันแล้ว ยังเป็นเหมือนกับสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายในโลกอันจะต้องหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามธรรมชาติ คือย่อมมีการเกิดแก่ เจ็บ ตาย เช่นเดียวกับสิ่งอื่น ๆ แต่สิ่งที่เปราะบางตามธรรมชาติอันเกิดแก่มนุสส์ได้ชื่อว่าฉลาดที่สุดของโลกนั้น มนุสส์ย่อมจะพยายามหาทางป้องกันและหลีกเลี่ยงจากสิ่งไม่ดีของธรรมชาติอยู่เสมอ เช่นเมื่อคนเราเกิดเจ็บไข้ขึ้น แทนที่จะปล่อยให้เจ็บตายไปอย่างธรรมดา เพราะความฉลาดของมนุสส์จึงคิดหาหนทางป้องกันไม่ให้เกิดความเจ็บไข้....

.....หรือความแก่ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างจะหนีความแก่ไปไม่ได้ สัตว์ ต้นไม้ เมื่อแก่แล้วก็ลดคุณค่าและประโยชน์ลงไป แต่สำหรับมนุษย์เราไม่ควนปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ เราควนจะปรุ่แต่ง เช่นผู้หญิง เมื่อรู้สึกตัวว่าแก่ หน้าตาลดความเปล่งปลั่งก็จะพยายามหาเครื่องสำอางต่าง ๆ เข้าช่วยปรุ่แต่งเพื่อให้เห็นไม่แก่ ผู้ชาย ผมจะขาวพินจะหัก ก็พยายามหายาทาทำให้ผมดำและพินปลอมมาใส่ สดงท่าทีซึ่งข่งแ่งแรงเพื่อไม่ให้เห็นว่แก่.....

.....ดังที่กล่าวว่มาแล้วถึงความรักย่อมจะหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามธรรมชาติ คือจะต้องมีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกับสิ่งอื่น ๆ แต่ผู้ฉลาดย่อมจะฝืนธรรมชาติด้วยความพยายามที่จะดำรงความรักไว้ให้นานที่สุดตราบชั่วชีวิตแห่งตน เพราะเป็นสิ่งที่จะทำได้ ถ้าเจ้าของความรักจะพยายามบำรุงรักษาและถนอมไว้ให้ดี ข้อที่สำคัญที่สุด การครองรักของคู่ผัวเมียนั้นจะต้องนึกอยู่เสมอว่า “ผัวเมียเป็นคนคนเดียวกัน มีชีวิตเป็นดวงเดียวกัน” จะสุขด้วยกัน ทุกด้วยกัน จะร่วมและช่วยกันทุกสิ่งทุกอย่างไป ผัวสำหรับผลดีในกิจการใด ๆ ผัวจะต้องนึกเสมอว่าเมียของตนมีส่วนทำให้เกิดผลดีนั้นด้วย ในทางตรงกันข้ามถ้าผัวผิดหวังไม่ได้รับผลดีในกิจการใด ๆ ก็ดี เมียจะต้องนึกเสมอว่า ตนมีส่วนทำให้ผัวเสียผลนั้นด้วย เช่นเดียวกัน เมื่อทั้งคู่ต่างปักใจมั่นเช่นนี้แล้ว ความรักก็จะทวีความสดชื่นไม่เสื่อมคลายไปตามระยะเวลา เพราะความเฉลียวฉลาดของคู่ผัวเมียซึ่งเข้าใจในการผ่อนหนักผ่อนเบาซึ่งกันและกันนั่นเอง”

ข้อความของจอมพล ป. พิบูลสงครามในประกาศเรื่อง วัธนธัมของผัวเมีย ที่กล่าวว่มาข้างต้น คือความคิดของผู้ปกครองไทยสมัยใหม่ที่ต้องการทำให้คู่ผัวเมียครองรักกันอย่างเหนียวแน่นและยาวนาน ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างชาติให้ยิ่งใหญ่และก้าวหน้า การสร้างครอบครัว การแต่งงาน การจดทะเบียนสมรส และความรักของผัวเมียจึงถูกรวมเข้ามาเป็นเรื่องเดียวกัน จะเห็นได้ว่าในตอนท้ายของประกาศฉบับนี้ได้เน้นย้ำอย่างชัดเจนว่ผัวเมียต้องรักษาความรักให้ยาวนานตราบชั่วชีวิต เพราะความรักหลอมรวมผัวเมียให้เป็นคนเดียวกัน

พลเมืองหญิงชายที่ไม่แต่งงานและเป็นโสดจะเป็นกลุ่มคนที่รัฐไทยไม่พึงปรารถนา เอกสารที่บ่งบอกถึงการไม่สนับสนุนให้ประชาชนเป็นโสด เห็น

ได้จากพระราชบัญญัติพาสีชายโสด (พาสีชายโสด) พ.ศ.2487 ลงนามโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยในมาตรา 3 มีการนิยาม “ภาวะเปนโสด” ว่า หมายถึง “ภาวะที่ไม่มีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายแต่ขาดจากกันแล้ว” ความหมายนี้จะไม่นับรวมผู้หญิงที่เป็นโสด กฎหมายนี้จะบังคับใช้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น และที่น่าสนใจคือความหมายของ “ผู้ชาย” ในพระราชบัญญัตินี้คือผู้ชายที่มีอายุตั้งแต่ 25-45 ปี ผู้ชายที่มีอายุต่ำกว่าหรือมากกว่านี้จะไม่เข้าเกณฑ์การเป็นผู้ชาย ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าผู้ชายที่มีอายุ 25-45 ปี คือผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่ม เป็นวัยเจริญพันธุ์และเป็นผู้ทำงานมีรายได้ ส่วนผู้ชายที่จะได้รับยกเว้นภาษีจะมี 7 ประเภท คือ 1) เป็นพระภิกษุ 2) มีลูกที่ยังมีชีวิตอยู่ 3) ต้องรับอาญาอยู่ในเรือนจำ 4) เป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง 5) ทำการสมรสไม่ได้โดยมีอวัยวะสืบพันธุ์ไม่สมบูรณ์ 6) เป็นบุคคลวิกลจริต และ 7) รับราชการทหารกองประจำการหรือตำรวจตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร ส่วนผู้ชายโสดที่ต้องเสียภาษีจะต้องมีเงินได้ตั้งแต่ปีละ 960 บาทขึ้นไป โดยต้องเสียภาษีอัตราร้อยละ 10 แต่อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัตินี้ถูกยกเลิกใน พ.ศ. 2488 ในสมัยที่นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี

หลักฐานในการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างระบบปฏิบัติและวัฒนธรรมผิวเดียว องค์การส่งเสริมการสมรส สำนักงานสื่อสมรส กำหนดการพิธีสมรสของคนไทย และคู่มือสมรส ที่กล่าวมาในหัวข้อนี้คือบันทึกปฏิบัติการและวาทกรรมของประเทศไทยที่พยายามควบคุมและจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางเพศของพลเมือง ซึ่งในการศึกษาของนักวิชาการที่ผ่านมาจะมีข้อสรุปว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กำลังปรับตัวเข้ากับภาวะสมัยใหม่โดยควบคุมร่างกายของประชาชนให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ชาตินิยม (ก้องสกล, 2545; นันทิรา, 2530; ปรีณา, 2562; ไพฑูรย์, 2522; สุขสรรค์, 2538; สุรเชษฐ์, 2556, 2557a, 2557b, 2561) สำหรับประเด็นความรักจะถูกวิเคราะห์ในฐานะเป็นรากฐานของวัฒนธรรมผิวเมีย ระบบผิวเดียวเมียเดียว และสิทธิความเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย ซึ่งในช่วงเวลานั้น ชนชั้นกลางรุ่นใหม่ตอบรับและนำมาปฏิบัติ ผู้เขียนเชื่อว่าคำอธิบายดังกล่าววางอยู่บนกรอบความคิดที่มองอำนาจรัฐแยกออกจากชีวิตของประชาชน หมายถึงการมองรัฐกำลังใช้

อำนาจทางกฎหมายเข้าไปจัดระเบียบและควบคุมประชาชนให้ปฏิบัติตามสิ่งที่รัฐต้องการ ซึ่งผู้เขียนมองว่าการศึกษาในแนวนี้ไม่ได้ตั้งคำถามกับ “ระบอบความรู้” ที่สร้างตัวตนทางเพศสมัยใหม่ให้กับพลเมือง ซึ่งความเป็นหญิงและความเป็นชายกำลังถูกแสดง ถูกค้นหา ถูกตรวจสอบ ถูกประเมิน และถูกควบคุมผ่านปฏิบัติการทางวาทกรรม (discursive practice) ที่ผู้ปกครองสร้างขึ้น โดยปรากฏอยู่ในคำอธิบายเกี่ยวกับการสร้างครอบครัว การเป็นพ่อแม่ การแต่งงาน และความรัก ประเด็นเหล่านี้คือช่องว่างความรู้ที่ขาดการวิเคราะห์ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายในหัวข้อถัดไป

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับความรักโรแมนติก

ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความรักโรแมนติกมักจะมาจากทฤษฎีจิตวิเคราะห์และพฤติกรรมศาสตร์เป็นสำคัญ ซึ่งคำอธิบายจะเป็นเรื่องอารมณ์และความรู้สึกที่บุคคลมีขึ้นตามธรรมชาติ ความใกล้ชิดผูกพันระหว่างบุคคลนำไปสู่การมีความรัก (Branden, 1981; Ben-Nun, 2017) ในคำอธิบายเชิงสังคมวิทยาจะมองว่าความรักโรแมนติกตอบสนองลัทธิปัจเจกนิยม ซึ่งบุคคลจะให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพที่จะเลือกคู่ครองตามที่ตนพึงพอใจ ซึ่งเป็นอุดมการณ์สำคัญในสังคมอุตสาหกรรม (Giddens, 2013; Shipov, 2019) ในขณะที่สังคมกำลังเปลี่ยนไปสู่การสร้างครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ลูก การควบคุมครอบครัวไม่ได้อยู่ที่เครือญาติอีกต่อไป แต่จะขึ้นอยู่กับความรู้สึกของคู่สามีภรรยา ความสัมพันธ์แบบใหม่จึงวางอยู่บนการเติมเต็มความรักให้แก่กัน (Shumway, 2003) ในวิชามานุษยวิทยามีการระบุว่าเงื่อนไขทางวัฒนธรรมมีผลต่อการให้ความหมาย การควบคุมและการแสดงอารมณ์ผูกพันรักใคร่ เช่น การมีกฎเรื่องการแต่งงาน ระบบการสืบสายตระกูล การเกี่ยวพาราสี และการสร้างกลุ่มทางสังคม สังคมจะมีข้อห้ามเรื่องเพศสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ส่วนความสัมพันธ์แบบรักโรแมนติกเป็นปรากฏการณ์ในสังคมตะวันตก (Malinowski, 1929; Marshall & Suggs, 1971; Mead, 1928)

ในการศึกษาทางปรัชญา จะสนใจค้นหาสิ่งที่เรียกว่า “ธรรมชาติของความรัก” ซึ่งมีข้อถกเถียงระหว่างกลุ่มที่เชื่อว่าความรักเป็นเรื่องเหตุผล กับ

กลุ่มที่เชื่อว่าความรักเป็นเรื่องของอารมณ์ ในกรอบความคิดของ Platonic-Socratic ในวัฒนธรรมกรีกโบราณ ปัญญาและความงามทางร่างกายคือวัตถุของความปรารถนาและความรัก (eros) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ชายชาวกรีกจะใช้พิสูจน์ตัวตน กล่าวคือ ศิลปะของความรักคือวิธีการที่ผู้ชายจะแสดงความรู้ทางสติปัญญาและการชื่นชมเรือนร่างของผู้ชาย (Allen, 1991; Dover, 1980; Soble, 1989) อย่างไรก็ตาม หมายความของ “ความรัก” เริ่มเปลี่ยนไปสู่มิติของเซ็กส์และการอารมณ์เมื่อความคิดเรื่อง “รักโรมแนติก” ปรากฏขึ้น และนำไปสู่ถกเถียงว่าขอบเขตและความหมายเกี่ยวกับ “ความรัก” มีเส้นแบ่งและแตกต่างจากความเสนหา ความพึงพอใจ มิตรภาพ ความห่วงใย อย่างไร (Helm, 2010; Whiting, 2013) การพยายามค้นหา “ความจริงแท้” ของความรักเป็นข้อถกเถียงภายใต้กระบวนทัศน์สารัตถะนิยมที่ต้องการขีดเส้นแบ่งที่ตายตัวให้กับความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งเชื่อว่า “ความรัก” เป็นสภาวะทางอารมณ์ที่ตรวจสอบและพิสูจน์ได้จริง (Harrison, 2014) โดยเฉพาะในยุคเรืองปัญญา (Enlightenment) ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งนำเอาความรู้และเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์มาปฏิรูปสังคม และจัดความหมายแบบไสยศาสตร์ให้หมดไป

ในยุคเรืองปัญญาเป็นต้นมา การอธิบาย “ความรัก” จะมุ่งไปสู่การสร้าง “เอกภาพ” ระหว่างคู่รักหญิงชาย หรือคู่สัมพันธ์ภาพแบบใหม่ระหว่าง “คนรัก” กับ “คนที่ถูกรัก” ที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องผสานเชื่อมโยงและหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน (Love as Union) (Delaney, 1996) เมื่อความรักคือสิ่งเดียวกับเอกภาพ ความสัมพันธ์ของคู่รักก็จะวางอยู่บนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่ทั้งสองฝ่ายได้รับอย่างเสมอภาค ไม่มีใครได้เปรียบหรือเสียเปรียบ เป็นการรวมประโยชน์ของสองคนเข้าด้วยกันซึ่งมีนัยยะว่าคนสองคนจะไม่แยกจากกัน (Fisher, 1990; Scruton, 1986; Solomon, 1988; Solomon & Higgins, 1991) หลักคิดดังกล่าวนี้เชื่อว่าคู่รักจะต้องสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันที่เรียกว่า “เรา” ซึ่งดำเนินไปตามกลไกของสังคมอุตสาหกรรมที่สามิภรรยาต้องมีหน้าที่สร้างครอบครัว ต้องช่วยเหลือกันและแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน (Nozick, 1989) รวมทั้งการเชื่อว่าคู่รักต่างมีอำนาจในตัวเอง (individual autonomy) ที่จะคิดและตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ซึ่งนำไปสู่สภาวะหล่อแหลมต่อการพังทลายของเอกภาพของคู่รัก ความรักที่วางอยู่บนเหรียญ

สองด้านระหว่างการหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว กับการมีอิสระในตัวเองของแต่ละฝ่ายคือ “ความย้อนแย้ง” ที่สร้างอันตรายต่อความสัมพันธ์ของคู่รัก (Singer, 1994; Solomon, 1988)

ข้อถกเถียงเกี่ยวกับความรักโรแมนติกในแวดวงวิชาการจึงวางอยู่บนข้อถกเถียงเกี่ยวกับ “ความมีเอกภาพ” (union) และ “ความมีอิสระ” (autonomy) ของคู่รัก นักวิชาการส่วนใหญ่จะนำประเด็นทั้งสองนี้มาอธิบายเพื่อบ่งชี้ให้เห็นคุณค่าของความรักในเชิงอุดมคติ ซึ่งคาดหวังว่าคู่รักจะต้องเคารพซึ่งกันและกัน พร้อม ๆ กับการดูแลรักษาความสัมพันธ์ของกันและกันให้มั่นคงยืนยาว (Delaney, 1996; Friedman, 1998; Soble 1997, Whiting, 2013) นอกจากนั้นยังมีการอธิบายความรักในฐานะเป็น “ความสัมพันธ์ที่มีพลัง” ซึ่งให้ความสนใจกับการให้คุณค่าของความรักและการทำให้คนรักมีความสุข (Ebels-Duggan, 2008) กระบวนทัศน์ที่กล่าวมานี้ล้วนมองความรักผ่านความเป็นปัจเจกที่เชื่อว่า “การกระทำ” ของคู่รักคือส่วนที่สำคัญที่สุด และมองเป้าหมายของความรักคือการไปสู่ความสุขและความมั่นคง กระบวนทัศน์นี้คือผลผลิตที่เกิดจากระบบเหตุผลนิยมและปฏิฐานนิยมที่อธิบายมนุษย์ในฐานะเป็น “สายพันธุ์ที่มีสติปัญญา” และสามารถใช้ปัญญาที่ฉลาดในการปรับปรุงและพัฒนาตัวเองให้เจริญก้าวหน้าไปสู่ความสมบูรณ์

จะเห็นได้ว่าทั้งความคิดเรื่องเอกภาพ การมีอำนาจและอิสระในตนเอง มักจะถูกมองข้ามและขาดการตั้งคำถามว่าความคิดเหล่านี้ปรากฏขึ้นได้อย่างไร นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องความรักจึงใช้ความคิดเหล่านี้เป็น “ความจริง” ที่ไม่ต้องสงสัย และนำไปใช้สร้างทฤษฎีความรักเพื่อสร้างบรรทัดฐานว่าคู่รักจะต้องแสดงพฤติกรรม อารมณ์ และการปฏิบัติต่อกันอย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นทฤษฎีความรักจึงก่อให้เกิดวาทกรรมเกี่ยวกับความรักที่เหนียวแน่น มั่นคง เป็นหนึ่งเดียว ราบรื่นและมีความสุข วาทกรรมดังกล่าวแผ่ขยายและแทรกซึมเข้าไปอยู่ในข้อเขียน ตำรา หนังสือ นวนิยาย บทประพันธ์ ละคร และสื่อประเภทต่าง ๆ ซึ่งได้รับความนิยมมากในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 (Lantz, Keyes & Schultz, 1975; Wouters, 2016) การขยายตัวของวาทกรรมแห่งความรักโรแมนติกดำเนินไปควบคู่กับการเติบโตของอุดมการณ์เสรีนิยมและปัจเจกนิยม ซึ่งทำให้ผู้หญิงเริ่มมองดูตัวเองในฐานะเป็น “ผู้มี

ความปรารถนาทางเพศ” (sexual longing) (Wouters, 2016) และสร้างแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้ตนเองเป็นทั้งผู้ที่ถูกรักและผู้แสดงความรักในเวลาเดียวกัน กล่าวคือวาทกรรมความรักโรแมนติกได้ทำให้ผู้หญิงมองสรีระทางเพศและอารมณ์ทางเพศของตนในเวลาเดียวกัน อันหมายถึงการผนวกเรื่องเซ็กส์และความรักเข้าด้วยกัน ผลที่ตามมาก็คือ เมื่อผู้หญิงสร้างความสัมพันธ์กับผู้ชายผู้หญิงต้องพยายามรักษาสมดุลระหว่างสองสิ่งนี้ อาจกล่าวได้ว่าความรักโรแมนติกคือกระบวนการสร้างตัวตนทางเพศ (sexualization) และกระบวนการสร้างกามารมณ์ (eroticization) (Wouters, 2004; 2016)

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณานโยบายสร้างชาติด้วยระบบผัวเดียวเมียเดียวของรัฐไทยในทศวรรษ 2480 ซึ่งสร้างวาทกรรมผ่านประกาศและคู่มือสมรส จะพบว่าคำอธิบายเกี่ยวกับความรักของผัวเมียไม่ต่างจากเรื่องแต่งในนิยายและบทประพันธ์ เช่น ข้อความในประกาศเรื่อง วัณธัมของผัวเมีย พ.ศ. 2487 ความว่า

“...เมื่อชายหญิงผู้ใดได้รับเลือกให้เป็นคู่ครองกันฉันท์ผัวเมียแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็ต้องพยายามปลูกฝังความรัก ความซื่อสัตย์จริงใจ ความเชื่อใจกัน ความเข้าใจกัน การรู้จักเอาใจกัน การรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาต่อกัน การให้อภัยกัน การช่วยเหลือกัน เพื่อความสวัสดียืนยาวในการที่จะอยู่ร่วมเป็นผัวเมียกันไปจนตลอดชีวิต

...ความรักย่อมจะหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามธัมชาติ คือจะต้องมีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกับสิ่งอื่น ๆ แต่ผู้ฉลาดย่อมจะฝึกธัมชาติด้วยความพยายามที่จะดำรงความรักไว้นานที่สุดตราบชั่วชีวิตแห่งตน.....การครองรักของคู่ผัวเมียนั้นจะต้องนึกอยู่เสมอว่า “ผัวเมียเป็นคนคนเดียวกัน มีชีวิตเป็นดวงเดียวกัน” จะสุขด้วยกัน ทุกด้วยกัน จะร่วมและช่วยกันทุกสิ่งทุกอย่างไป...”

ในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติของผัวเมีย พ.ศ. 2486 มีข้อความว่า

“...ขอประกาศให้ได้รับลึกไว้ว่า ชายก็ดี หญิงก็ดี มีสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ เมื่อสมรสกันแล้ว ชายหญิงผู้เป็นผัวเมียย่อมมีหน้าที่ปฏิบัติต่อกันด้วยความไมตรีและอารี ต้องทนถนอมความสัมพันธ์

แห่งครอบครัวให้มีความสุขกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และให้เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลโดยทั่วไป....”

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่ารัฐไทยเชื่อมั่นว่าความรักที่ดีจะต้องมีเอกภาพ (union) (ผู้เมียเป็นคนคนเดียวกัน กลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน) ต้องมีความยั่งยืน (ดำรงความรักไว้ให้นานที่สุดตราบชั่วชีวิตแห่งตน หยู่ร่วมแปนผู้เมียกันไปจนตลอดชีวิต) และคู่รักต้องสร้างความสุขให้แก่กัน (จะสุขด้วยกัน ทุกด้วยกัน ต้องทนถนอมความสัมพันธ์แห่งครอบครัวให้มีความสุข) หลักคิดดังกล่าวนี้เป็นความคิดสมัยใหม่ภายใต้กระบวนทัศน์เหตุผลนิยมและปฏิฐานนิยมที่เจริญเติบโตในสังคมตะวันตกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา หลักคิดนี้เชื่อว่าความผูกพันที่เหนียวแน่นของคู่รักไม่ได้เกิดขึ้นจากข้อผูกมัดของจารีตประเพณี แต่เกิดขึ้นจากคู่รักจะต้องปรนเปรอความสุขให้แก่กัน ดังคำกล่าวที่ว่า “ทั้งสองฝ่ายก็ต้องพยายามปลุกฝังความรัก” รวมทั้งการบอกหน้าที่ของฝ่าย เช่น พึงใช้ถ้อยคำชมเชย ยินดี และขอบใจในกิจการที่เมียทำให้ พึงยกย่องความดีของเมียตามกาลเทศะ พึงพยายามเรียนรู้นิสัยใจคอของเมีย ไม่นอกใจไปยินดีในหญิงอื่นนอกจากเมียของตน เป็นต้น หน้าที่ของเมีย เช่น พึงเอาใจใส่ที่จะคิดหาทางบำรุงความสุขสำราญของผิวและครอบครัวเสมอ ไม่นอกใจไปนิยมยินดีในชายอื่น เป็นต้น ข้อความในคำประกาศเหล่านี้คือแก่นของกฎหมายเกี่ยวกับความรักของฝ่ายเมีย และทำให้เป้าหมายของการสมรสคือการเติมเต็มความสุขของฝ่ายเมีย ซึ่งการทำให้คนรักมี “ความสุข” คือเป้าหมายสำคัญของความรักโรแมนติก (D’Emilio & Freedman 1988)

การสร้างชาติไทยด้วยความรักโรแมนติก

ในช่วงที่สังคมไทยกำลังเปลี่ยนไปสู่สังคมสมัยใหม่ซึ่งเริ่มต้นชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งถึงทศวรรษ 2480 หรือช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการถกเถียงเรื่องการเสนอให้มีกฎหมายระบบผู้เดียวเมียเดียวกันอย่างเข้มข้นในหมู่ชนชั้นผู้ปกครองและปัญญาชนรุ่นใหม่ (สุรเชษฐ์, 2557a; Loos, 2005; 2006) บทความนี้จะไม่

อภิปรายในประเด็นดังกล่าว แต่จะเน้นไปที่เรื่องฐานความคิดเรื่องความรัก โรแมนติกซึ่งสร้างความหมายใหม่ให้กับการครองเรือนและความสัมพันธ์ของ คู่สามี โดยจะเปรียบเทียบกับการศึกษาของ D'Emilio & Freedman (1988) ซึ่งเคยตั้งข้อสังเกตว่าในวัฒนธรรมอเมริกันในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงทศวรรษ 1970 ความหมายของครอบครัวได้เปลี่ยนจากการเป็นหน่วยเพื่อ สร้างแรงงาน ไปเป็นหน่วยของการสร้างอารมณ์และความปรารถนาทางเพศ (emotional intimacy and physical pleasure) โดยกลุ่มเครือญาติที่เคย มีความสำคัญจะค่อย ๆ ลดบทบาทลง และคู่รักจะมีบทบาทเป็นศูนย์กลาง ของครอบครัวมากขึ้น รวมทั้ง รัฐจะเข้ามามีบทบาทในการควบคุมและจัดการ กับความสัมพันธ์ของคู่รักมากขึ้น

ทั้งนี้ ผู้เขียนมองว่าบริบทของสังคมอเมริกันอาจไม่เหมือนกับสังคม ไทย ถึงแม้ว่าสังคมไทยในช่วงทศวรรษ 2480 รัฐมีกฎหมายคู่เดียวเมียเดียว มาใช้ควบคุมการแต่งงานของพลเมืองเหมือนกับสังคมตะวันตก แต่เครือญาติ ของคู่สามีที่แต่งงานกันก็ยังคงมีบทบาทสำคัญ ซึ่งประเด็นนี้มีการเขียนไว้ อย่างชัดเจนในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติของคู่สามี พ.ศ. 2486 ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

“.....การสงเคราะห์คนข้างเคียงของคู่สามี

1 พึงเคารพนับถือพ่อแม่ ญาติมิตรของคู่สามีของตนเอง

2 พึงสงเคราะห์พ่อแม่ ญาติมิตรของคู่สามีให้สมกับฐานะตามโอกาส

3 พึงมีใจโอบอ้อมอารีต่อแม่แก่ญาติมิตรของคู่สามีของตนเอง....”

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่ารัฐไทยยังคงเห็นความสำคัญของญาติ พี่น้องของคู่สามี ควบคู่ไปกับการใช้กฎหมายครอบครัวกำกับดูแลความสัมพันธ์ของคู่สามี ลักษณะดังกล่าวทำให้สังคมไทยต่างไปจากสังคมอเมริกัน จึงอาจพอทำความเข้าใจได้ว่าการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยของรัฐไทยได้อาศัย ทั้งจารีตประเพณีแบบเครือเรือนในสังคมเกษตรกรรมที่ญาติพี่น้องของคู่สามี ยังคงมีบทบาทสำคัญ ไปพร้อม ๆ กับการใช้กฎหมายสมัยใหม่แบบตะวันตก มาควบคุมพฤติกรรมของคู่รัก ในแง่นี้ อาจกล่าวได้ว่าการเกิดขึ้นของความรัก โรแมนติกในสังคมไทยถูกผนวกเข้ากับการตีนิยามของครอบครัวขยาย ทำให้

ความเป็นปัจเจกนิยมของผิวเผินมิได้เกิดขึ้นในแบบเดียวกับสังคมตะวันตก หากแต่เกิดขึ้นการยึดโยงอยู่กับเครือญาติจำนวนมาก คู่รักโรมานติกในสังคมไทยจึงมีลักษณะเฉพาะที่นำเอาอุดมการณ์เรื่องเอกภาพและความสุขของคู่รักมาใช้ควบคู่กับการแสดงความเคารพนับถือพ่อแม่ญาติพี่น้องของฝ่ายผิวและฝ่ายเมีย

ในการตีความของนักวิชาการที่ผ่านมา เมื่อมีการอธิบายว่ารัฐไทยประกาศใช้กฎหมายผิวเดียวเมียเดียวมักจะมีข้อสรุปว่าสังคมไทยกำลังเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยแบบตะวันตก แต่เมื่อพิจารณาถึงคำอธิบายของผู้นำที่ปรากฏอยู่ในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติของผิวเผิน พ.ศ. 2486 ก็พบว่าระบบผิวเดียวเมียเดียวของไทยแตกต่างไปจากอุดมการณ์ความรักของตะวันตก ในหัวข้อที่แล้ว ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นหลักคิดสำคัญของความรักโรมานติกที่เชิดชูเรื่องเอกภาพและอำนาจในตัวของคู่รัก เพื่อชี้ให้เห็นว่าหลักคิดนี้ถูกปรับมาใช้ใน “วัฒนธรรมผิวเผิน” ในสังคมไทยอย่างไร ผู้เขียนเชื่อว่าการมาถึงของ “ความรักเดียวใจเดียว” และการสมรสของหญิงชายที่จะสร้างประชากรให้กับชาติ มิใช่เป็นเรื่องของการสร้างความทันสมัยและความเจริญก้าวหน้าเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างตัวตนทางเพศของพลเมือง ซึ่งผูกโยงเช็กส์กามารมณ์เข้ากับความรักที่อนุญาตให้ทั้งรัฐและเครือญาติเข้ามาควบคุมตรวจสอบอย่างเข้มงวด ซึ่งอาจจะเคร่งครัดมากกว่าสังคมตะวันตก ดังคำอธิบายในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติของผิวเผิน พ.ศ. 2486 ที่ว่า

“...ตั้งแต่โบราณกาลมาจนทุกวันนี้เรามักจะได้ยินเรื่องการแตกร้างขึ้นกลางคันในระหว่างคู่ผิวเผินใหญ่เนื่อง ๆ อันเป็นเหตุนำความยุ่งยากให้เกิดแก่ชีวิตของคู่ผิวเผิน แก่ลูก แก่วงศ์สาคนญาติ ทั้งอาจรุนแรงถึงอาจนำความเดือดร้อนมาสู่ผู้ไทย ที่สุดถึงโรงศาลอันเป็นเรื่องที่น่าอัปอายมิใช่น้อย...”

จากคำอธิบายข้างต้นจะเห็นว่าความรักของผิวเผินยังอยู่ในสายตาของวงศ์าคณาญาติ ถ้าผิวเผินทะเลาะเบาะแว้งและเข้ากันไม่ได้ก็จะทำให้ครอบครัวแตกแยก และนำไปสู่ความอัปอายของญาติพี่น้อง ความรักของผิว

เมียจึงมิใช่มีไว้เพื่อคนสองคน แต่ยังมีไว้เพื่อให้ญาติพี่น้องและวงศ์ตระกูลเกิดความภาคภูมิใจ อาจกล่าวได้ว่า ความรักของผัวเมียในสังคมไทยมิใช่เพียงเรื่องส่วนตัวแต่ยังเป็นเรื่อง “หน้าตาทางสังคม” ด้วย

ดังนั้น ในการทำความเข้าใจการสร้างชาติไทยด้วยความรักโรแมนติก ในทศวรรษ 2480 เราควรทำความเข้าใจใหม่ว่ารัฐไทยมิได้นำเอาอุดมการณ์ความรักแบบตะวันตกมาใช้อย่างตรงไปตรงมา หากแต่ได้อามาปรับใช้กับจารีตประเพณีที่สนับสนุนให้ผัวเมียหันหน้าเข้าหากัน มีความเอื้ออารีต่อกัน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีงามและเข้มแข็งของชาติ ดังข้อความในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติของผัวเมีย พ.ศ. 2486 ความว่า

“...ตามที่รัฐบาลได้ยึดถือความสำคัญและความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว เป็นนโยบายและได้กระทำทุก ๆ ทางที่จะให้ครอบครัวเป็นรากฐานสำคัญของชาติ มีความวัฒนาถาวรมั่นคง อันจะเป็นทางเพิ่มพูนวัฒนธรรมและส่งเสริมความเจริญแก่ประเทศชาติยิ่ง ๆ ขึ้นไป...

.....ขอให้ผัวเมียจงปฏิบัติต่อกันด้วยความไมตรีและอารี ในฐานะที่มีสิทธิและความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญเท่าเทียมกัน และจงละเว้นการกระทำอันไร้ศีลธรรมและเป็นสิ่งที่น่าอดสูเสื่อมทรามนั้นเสียลงสิ้น อย่าได้วิวาทหุบตีต่อกัน อันเป็นการทำให้สายสัมพันธ์ในครอบครัวมีหมองอีกต่อไปเลย และขอให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลผู้เกี่ยวข้องได้ช่วยเอกละเอินในการปฏิบัติของผัวเมียตามที่ประกาศนี้ด้วยดียิ่ง หวังว่าจะได้รับการปฏิบัติร่วมมือเป็นการช่วยสร้างวัฒนธรรมของชาติให้วัฒนาถาวรตลอดไป...”

ในประกาศเรื่อง วัฒนธรรมของผัวเมีย พ.ศ. 2487 มีข้อความว่า

“...คู่ผัวเมียควรได้ปกป้องครองกันด้วยความสดใสราบรื่นตลอดไป กันับว่าชีวิตของคู่กันนั้นจะสดใส และมีความสุขความเจริญ เมื่อมีบุตร บุตรที่เกิดมาก็จะเป็นเด็กที่แข็งแรงสมบูรณ์ ไม่อ่อนแอไข้โรค มีจิตใจดีเฉลียวฉลาด ชาติใดมีพลเมืองดังกล่าวมาก ไม่ต้องสงสัย ชาตินั้นก็จะมีเจริญรุ่งเรืองเข้มแข็ง....”

ดังนั้น การมีคู่ครองจึงควรจะเป็นไปโดยถูกต้องเพื่อความมั่นคงของสกุลวงศ์ และความแข็งแรงของชาตินั่นเอง....”

ความรักโรแมนติกที่รัฐไทยสถาปนาขึ้นในช่วงทศวรรษ 2480 จะถูกกำกับด้วยความรู้หลายแบบ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้านสุขภาพทางเพศที่อธิบายว่าเมื่อผิวเมียมี่มีความเหนียวชาต่อการสืบพันธุ์ (มีเซ็กส์) ควรจะไปขอคำแนะนำจากแพทย์ ความรู้ทางจิตวิทยาที่อธิบายว่าผิวเมียมี่ต้องมีความเข้าใจกันเอาใจกัน ความรู้ทางพุทธศาสนาที่อธิบายว่าผิวเมียมี่ต้องปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบทั้งกาย วาจา และใจ ความรู้ทางกฎหมายที่อธิบายว่าถ้าผิวเมียมี่อยู่ด้วยกันไม่ได้ก็ต้องไปจดทะเบียนหย่า ถ้าผิวทุบตีเมียมี่ของตน ผิวจะได้รับโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา ฐานประทุษร้ายแก่ร่างกาย รับโทษจำคุก 10 ปี ผิวเมียมี่ต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความไม่ตรีและอารี ตามสิทธิและความเสมอภาคในรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ความรู้เหล่านี้ถูกนำมาอธิบายไว้อย่างชัดเจนในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องการปฏิบัติของผิวเมียมี่ พ.ศ. 2486 และประกาศเรื่อง วัฒนธรรมของผิวเมียมี่ พ.ศ. 2487

ในประเด็นเรื่องคู่มือสมรสที่รัฐพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. 2486 ประกาศของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเรื่องกำหนดการพิธีสมรสของคนไทย พ.ศ. 2486 และองค์การส่งเสริมการสมรสมีการจัดพิธีสมรสหมู่แห่งชาติใน พ.ศ. 2487 ประเด็นเหล่านี้เกี่ยวข้องกับพิธีแต่งงานในฐานะเป็นพิธีสาธารณะและเป็นเชิงสัญลักษณ์ของการจัดระเบียบเพศภาวะและเพศวิถีของพลเมือง ให้สอดคล้องกับระบบเหตุผลชุดใหม่ที่รัฐต้องการเพิ่มจำนวนประชากรและพัฒนาสุขภาพอนามัยของหญิงชายให้สมบูรณ์สำหรับการสืบพันธุ์ ฐานคิดดังกล่าวนี้คือการเติบโตของเทคโนโลยีของอำนาจที่ทั้งรัฐและประชาชนต่างเป็น “ผู้เล่น” ซึ่งผู้เขียนจะอภิปรายในหัวข้อต่อไป

การวิเคราะห์การสร้างความรักโรแมนติกของรัฐไทยด้วยกรอบความคิดของ Foucault

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะนำกรอบความคิดของ Foucault มาวิเคราะห์พิธีสมรสของผิวเมียมี่ที่รัฐไทยได้สร้างคู่มือและระเบียบปฏิบัติเอาไว้ โดยจะชี้ให้เห็นว่าพิธีสมรสคือระบอบของอำนาจ ความรู้ และความปรารถนา (the regime of power-knowledge-pleasure) กล่าวคือ การสมรสหรือการแต่งงานของคู่รักคือปฏิบัติการเชิงการเมืองที่สร้างกฎระเบียบและการควบคุม

ประชากร (Cadwallader & Riggs, 2012) การแต่งงานในสังคมสมัยใหม่มิใช่เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำให้คู่ผัวเมียได้รับการเปลี่ยนสถานะจากคนโสดไปเป็นคนที่มีคู่ชีวิต มิใช่การรับรองทางสังคมว่าคู่รักจะอยู่กินกันอย่างสามีภรรยา มิใช่การยืนยันอารมณ์ความรู้สึกของรักแท้ที่คู่ผัวเมียจะยึดมั่นและดำรงรักษาเอาไว้ให้นานที่สุด แต่เป็นเรื่องของการควบคุมชีวิตของพลเมือง ในแง่นี้จะเห็นได้ว่ารัฐไทยจำเป็นต้องสร้าง “ข้อกำหนดพิธิสมรส” ขึ้นใน พ.ศ. 2486 โดยระบุว่าคู่บ่าวสาวจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร รวมถึงเพื่อนฝูงและเครือญาติของทั้งสองฝ่ายจะต้องทำหน้าที่อะไรในพิธิสมรส บุคคลสำคัญที่จะขาดมิได้ก็คือ “ผู้ใหญ่” อันหมายถึงผู้ที่เป็นบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่อาวุโสของบ่าวสาว และประธานในพิธิที่จะทำหน้าที่กล่าวคำแถลงเพื่อบอกผู้มาร่วมพิธิได้รับรู้ว่าบ่าวสาวเป็นผัวเมียและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ในช่วงทศวรรษ 2480 รัฐไทยพยายามที่จะทำให้พลเมืองแต่งงานและมีลูกจำนวนมาก จึงมีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้หญิงชายได้มีโอกาสแต่งงานกันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการสมรส การให้เงินเพื่อตัดชุดเจ้าสาว การพิมพ์คู่มือสมรสแจกให้กับบ่าวสาว มอบทุนของขวัญแด่คู่สมรส จัดตั้งสำนักงานสื่อสมรสในทุกจังหวัด ช่วยตรวจสุขภาพของบ่าวสาวก่อนแต่งงาน ช่วยจัดพิธิสมรสหมู่ พิจารณารับคนที่แต่งงานแล้วเข้าทำงาน ข้าราชการที่แต่งงานแล้วและมีบุตรจะได้รับพิจารณาขึ้นเงินเดือนมากกว่าคนโสด ให้ทุนการศึกษาแก่ลูกคนแรก ประกวดแม่ลูกดก รวมทั้งจัดตั้งกองสงเคราะห์แม่และเด็ก ตั้งโรงเรียนผดุงครรภ์เพื่อผลิตพยาบาลออกไปทำงานในต่างจังหวัด ทำหน้าที่ดูแลมารดาที่ตั้งครรภ์และเด็กที่คลอดให้มีสุขภาพแข็งแรง มาตรการเหล่านี้ล้วนเป็นวิธีการจัดระเบียบและควบคุมพลเมือง ซึ่งเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิงและอนามัยเจริญพันธุ์จะเป็นเป้าหมายสำคัญที่รัฐต้องเข้าไปดูแลเป็นพิเศษ ดังที่ Foucault อธิบายไว้ว่าสังคมสมัยใหม่จะใช้ความรู้วิทยาศาสตร์การแพทย์เป็นเครื่องมือในการสร้างความจริงเกี่ยวกับเรื่องเพศ นั่นคือ ร่างกายของผู้หญิงและการสืบพันธุ์จะถูกตรวจสอบอย่างเข้มข้น

จะเห็นได้ว่าการสมรสของหญิงชายจะมาพร้อมกับการตรวจสุขภาพและควบคุมร่างกายของผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ ความรักของหญิงชายจึงสัมพันธ์กับกลไกของการควบคุม ซึ่งหญิงชายจะพิจารณาและค้นหาว่า กามารมณ์และ

ความปรารถนาทางเพศของตนจะได้รับการดูแลรักษาให้มั่นคงสมบูรณ์ได้อย่างไร สิ่งเหล่านี้คือโฉมหน้าใหม่ของกระบวนการสร้างตัวตนทางเพศที่หญิงชาวไทยรับมาปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกคู่ครองที่ตนเองปรารถนา การดูแลรักษาสุขภาพร่างกายให้พร้อมที่จะสืบพันธุ์ การดูแลห่วงใยคนรัก การซื้อสตั๊ตต่อคนรัก และการสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว (Finn, 2012) ตัวตนทางเพศที่ถูกสร้างขึ้นจากปฏิบัติการเหล่านี้จะใช้ความรู้ชีววิทยาอธิบายความจริงแท้ของเซ็กส์ สรีระทางเพศและความปรารถนา ดังเช่นการอธิบายที่ว่า “รู้จักบำรุงรักษาสัตนเองให้แข็งแรงสอาดและสดชื่นอยู่เสมอ” โดยมีเป้าหมายคือการทำให้ชีวิตได้รับความสุขและอยู่ได้ยืนยาวทั้งเรื่องความรัก ความใคร่ การมีบุตร และครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งเป็น “อำนาจเหนือชีวิต” (biopower) ที่ปรากฏขึ้นชัดเจนในสังคมไทยในช่วงทศวรรษ 2480

ทั้งองค์การส่งเสริมการสมรสและสำนักงานสื่อสมรส ล้วนเป็นเครือข่ายของการเมืองที่ควบคุมชีวิต (biopolitics) ที่สร้างกฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนของ “ผิวเดียวมียเดียว” ขึ้นมาควบคุมประชากร ในขณะที่พลเมืองก็เอาความรู้เรื่องสุขภาพจิต สุขภาพทางเพศ และอนามัยเจริญพันธุ์มาใช้ควบคุมร่างกายของตน ซึ่งเป็นการเมืองเหนือร่างกาย (anatomopolitic) การเมืองทั้งสองแบบนี้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน และทำให้ทั้งรัฐและประชาชนมองเห็นเป้าหมายเดียวกันนั่นคือการมีชีวิตที่มีความสุขและชาติเจริญรุ่งเรือง ดังคำอธิบายในประกาศสภาวัดธัมแห่งชาติ เรื่องวันธัมของผิวเมีย พ.ศ. 2487 ที่ว่า

“...คู่ผิวเมียคู่ใดปกป้องครองกันด้วยความสดใสราบรื่นตลอดไป ก็นับว่าชีวิตของคู่นั้นจะสดใส และมีความสุขความเจริญ เมื่อมีบุตร บุตรที่เกิดมาก็จะเป็นเด็กที่แข็งแรงสมบูรณ์ ไม่อ่อนแอซีไรค์ มีจิตใจดีเฉลียวฉลาด ชาติใดมีพลเมืองดังกล่าวมาก ไม่ต้องสงสัย ชาตินั้นก็จะมีรุ่งเรืองเรื่องเข้มแข็ง....

....การที่ผิวเมียจะหยู่ด้วยกันด้วยความผาสุก เปนผลเลิศ เปนรากแก้วรากถาวรไปถึงลูกหลานอันจะเป็นกำลังของชาติไทยในอนาคต.....”

วัฒนธรรมผิวเมียที่รัฐไทยพยายามควบคุมและตรวจสอบ คือรูปแบบใหม่ของการสร้าง “ครอบครัว” ซึ่งเดิมประชาชนจะคุ้นเคยกับวัฒนธรรมผิว

เดียวหลายเมีย ครอบครัวยุคใหม่นี้กลายเป็นสถาบันที่รองรับทั้งกฎระเบียบ ความรักแบบโรแมนติกและจารีตประเพณีของระบบเครือญาติที่มีอยู่เดิม ตาม คำอธิบายของ Foucault ได้ชี้ว่า “ครอบครัวยุคเดียวเมียเดียว” นำเอาความรักมาเป็นกฎเพื่อทำให้ผู้เมียต้องสร้างความสุขทางเพศให้แก่กัน ซึ่งเป็น ประสบการณ์ของความสัมพันธ์ที่ได้รับสิทธิพิเศษ (privileged relational experience) (Finn, 2012) ในขณะที่ญาติพี่น้องของผู้เมียในฐานะเป็น “ระบบพันธมิตร” (alliance system) จะเข้ามาควบคุมตรวจสอบความประพฤติของผู้เมีย และป้องกันมิให้ล่วงละเมิดทางเพศต่อบุตรของตน เพราะ เป็นการกระทำที่เสื่อมเสียและน่าละอาย สิ่งเหล่านี้ถูกเขียนอธิบายไว้อย่าง ชัดเจนในประกาศสภาวธัมมแห่งชาติ เรื่องวธัมมของผู้เมีย พ.ศ. 2487 เช่น คำอธิบายที่ว่า “เมียต้องไม่นอกใจไปนิยมยินดีในชายอื่น ผู้ต้องนำเมียไปจด ทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้ไม่นอกใจไปยินดีในหญิงอื่นนอกจากเมีย ของตน ผู้พึงยกย่องเคารพในสถานะเมียและเพื่อนร่วมชีวิต พึงนึกถึงชีวิตและ อนาคตของลูกหู่เสมอ ความรักอันมั่นคงต่อกันนั้นเองจะกระตุ้นเตือนให้ แต่ละฝ่ายคนึงนึกถึงกันและกันหู่เสมอ” เป็นต้น

Foucault กล่าวว่าครอบครัวยุคเดียวเมียเดียวคือศูนย์กลางใหม่ของการสร้างระเบียบของเซ็กส์และการมรณ ซึ่งคู่รักผู้เมียจะต้องทำหน้าที่ตรวจสอบพฤติกรรมและอารมณ์ทางเพศของกันและกัน การตรวจสอบนี้ดำรงอยู่ในฐานะเป็นกลไกที่ทำให้ผู้เมียสัมผัสถึงการเป็น “เจ้านาย” ที่สามารถควบคุมร่างกายและอารมณ์ของกันและกัน รวมทั้งมีหน้าที่ผลิตประชากรให้ออกไปเป็นแรงงานของชาติ เช่นคำอธิบายที่ว่า “พึงใส่ใจในการอบรมดูแล การกินหู่และการศึกษาของลูก” สังคมไทยในทศวรรษ 2480 พยายามทำให้ การสมรส การสร้างครอบครัว และการสร้างประชากรของชาติเป็นเรื่องเดียวกัน ความสัมพันธ์ของสามส่วนนี้วางอยู่บนฐานคิดเรื่องความรักที่มั่นคงของกฎ ระเบียบผู้เดียวเมียเดียว (monogamous order) ซึ่งสังคมไทยสมัยใหม่ กำลังเปลี่ยนร่างกายของพลเมืองให้เป็น “ร่างกายของสังคม” (social body) ที่ถูกควบคุมด้วยความรู้ชีววิทยา การแพทย์ และจิตวิทยา ผสมเข้ากับจารีต ประเพณีและความเชื่อของพุทธศาสนา เช่นคำอธิบายในประกาศสภาวธัมม แห่งชาติ เรื่องวธัมมของผู้เมีย พ.ศ. 2487 ที่ว่า “การที่จะประพฤติดีปฏิบัติดี

ชอบที่จะต้องปฏิบัติพร้อมด้วยองค์ 3 คือกาย วาจา ใจ และต้องปฏิบัติทั้งในเวลาต่อหน้าและลับหลัง”

“อำนาจเหนือชีวิต” ที่แสดงตัวในฉากหน้าของความรักโรแมนติกในระบบผิวเดียวเมื่อยเดียวที่กล่าวมาข้างต้น ช่วยทำให้เราเข้าใจว่าสังคมไทยในช่วงทศวรรษ 2480 กำลังบ่มเพาะความเป็นพลเมืองทางเพศให้กับประชาชน กล่าวคือ ร่างกายของพลเมืองกำลังกลายเป็น “วัตถุ” ของการสร้างอารมณ์ปรารถนาทางเพศที่ทำให้บุคคลตื่นตัวที่จะค้นหา “แก่นแท้” ของความเป็นหญิงและความเป็นชายของตนเอง พร้อมทั้งการกระตุ้นให้บุคคลใช้ความปรารถนาทางเพศนั้นเป็นเครื่องมือในการสร้างความรักและความสัมพันธ์ที่พวกเขาเชื่อว่าเป็นความสุขที่มั่นคงถาวรของชีวิต และสอดคล้องกับกฎระเบียบของการสมรสและวัฒนธรรมผิวเมียที่รัฐไทยสร้างขึ้น สิ่งเหล่านี้คือการเมืองรูปแบบใหม่ที่กระทำต่อ “ร่างกาย” ของพลเมืองอย่างเข้มข้น (intensification of the body) แต่ผลที่เกิดขึ้นมิใช่การสร้างสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศระหว่างหญิงชาย หากแต่เป็นการสร้างระบอบอำนาจที่แผ่ปกคลุมไปในสังคมและปกปิดซ่อนเร้น “ความเปราะบางและอ่อนแอ” ในความสัมพันธ์ของคู่รักที่พร้อมจะแตกหักได้ตลอดเวลา สิ่งนี้คือฉากหลังของความรักโรแมนติกที่ถูกปิดเอาไว้ เพื่อทำให้คู่ผิวเมียถูก หลอมรวมเข้าเป็นเนื้อเดียวกับรัฐภายใต้ยุทธการของการสร้างชาติ และกระบวนการทำให้ชีวิตเจริญเติบโต (maximizing life)

Foucault (1975; 1979) เคยอธิบายให้เห็นว่าระบอบครอบครัวของตะวันตกล้วนเต็มไปด้วยกฎกติกาและข้อบังคับ พร้อมกับถูกจัดตั้งขึ้นด้วยชุดความรู้สมัยใหม่ที่บ่งบอกว่าชีวิตควรจะเจริญเติบโตและมั่นคงได้อย่างไร ปริณิชนของครอบครัวจึงเป็นพื้นที่สังคมที่ถูกควบคุมอย่างแน่นหนา เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสังคมสยามที่พบครอบครัวแบบผิวเดียวหลายเมีย และความสัมพันธ์แบบคบชู้เปลี่ยนผิวเปลี่ยนเมียซึ่งมีหลักฐานในกฎหมายตราสามดวง จะพบว่าครัวเรือนของสยามถูกควบคุมด้วยพระอัยการลักษณะผิวเมีย ซึ่งพระมหากษัตริย์จะเป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งและบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมและตัดสินพฤติกรรมของผิวเมีย (ธงทอง, 2529) จนกระทั่งรัชกาลที่ 4 ได้นำวิธีคิดเรื่องครอบครัวแบบตะวันตกมาใช้เพื่อทำให้ครอบครัวสยามมีความทันสมัยแบบอารยะประเทศ อำนาจรัฐก็เข้ามาแทรกอยู่ในคู่ความสัมพันธ์แบบ

ผิวเมียมากขึ้น และเป็นระบบผิวเดียวเมียวเดียวแห่งชาติในทศวรรษ 2480 จะเห็นได้ว่าการดำรงอยู่ร่วมกันของอำนาจกับคู่ผิวเมีย มิได้เป็นการสร้างให้เสรีอย่างทันทีทันใด แต่เป็นการค่อย ๆ ซึมเข้าไปทีละน้อย จนทำให้ครอบครัวกลายเป็นอำนาจสูงสุดที่ควบคุมชีวิต (power of sovereignty) (Foucault, 2003) ซึ่งเห็นได้จากพ่อแม่ควบคุมพฤติกรรมของกันและกันและของลูก ดังนั้น พ่อแม่ลูกจึงถูกขัดเกล่าให้เป็น “บุคคลที่อยู่ในระเบียบ” (well-disciplined subjects) (Taylor, 2012)

จากความคิดของ Foucault ช่วยทำให้ผู้เขียนเข้าใจกระบวนการทำงานที่ซับซ้อนของ “ระบอบเพศวิถี” ซึ่งมีได้แสดงตัวอย่างตรงไปตรงมาในวัฒนธรรมผิวเมีย ในการศึกษาเรื่องความรักโรแมนติคก็เช่นเดียวกัน ประเทศไทยมิได้สร้างอุดมการณ์ความรักให้กับพลเมืองแบบตรงไปตรงมา แต่กระทำผ่านเครือข่ายความรู้หลายแบบดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้การศึกษาความรักโรแมนติคต้องไม่หยุดมองแค่ระดับปัจเจกหรือข้อเขียนที่เป็นลายลักษณ์อักษร เราควรจะมองหาวิธีการที่รัฐไทยนำมาปฏิบัติในรูปแบบและช่องทางต่าง ๆ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็น “เครือข่ายของอำนาจที่สัมพันธ์กัน” (relational web of power) (Elfenbein, 2006) ผู้เขียนพยายามมองหน่วยงานของรัฐทั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข องค์การส่งเสริมการสมรส และสำนักงานสื่อสมรส คือเครื่องมือของอำนาจที่ทำให้เกิดการจัดทัพจัดแถวของเพศวิถีที่สร้างความรักโรแมนติคให้เข้าไปอยู่ในชีวิตของพลเมือง และพลเมืองก็แสวงหาความรักและคามปรารถนาทางเพศผ่านการจัดแถวลักษณะนี้โดยเชื่อว่าตนเองก็มีอำนาจที่จะเลือกและสร้างความรักโรแมนติคได้ด้วยสำนักและเสรีภาพแห่งตน ซึ่ง Foucault วิจัยไว้ว่านั่นคือ “อำนาจของเพศวิถีที่แสดงโดยปัจเจกชน” (individualizing power of sexuality) ผู้เขียนเชื่อว่าข้อสังเกตนี้คือโจทย์สำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจอุดมการณ์ความรักโรแมนติคที่แผ่ขยายอยู่ในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน

บทส่งท้าย

บทความนี้พยายามตรวจสอบและทำความเข้าใจปฏิบัติการทางวาทกรรมที่พบอยู่ในคำประกาศเกี่ยวกับวัฒนธรรมผิวเมีย และวิธีปฏิบัติการ

สมรสแห่งชาติ ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงทศวรรษ 2480 ซึ่งเป็นรูปแบบการควบคุมพลเมืองแบบใหม่ภายใต้การสถาปนาระบบเผด็จาเดียวเมื่อยเดียวและความรักโรแมนติก ผู้เขียนต้องการขยายความเข้าใจว่าสังคมไทยในช่วงของการสร้างชาติ ไม่เพียงแต่รัฐไทยกำลังปรับตัวและต่อกรกับความทันสมัยแบบตะวันตก หากแต่รัฐไทยกำลังนำเนื้อตัวร่างกายของพลเมืองมาเป็นพื้นที่เชิงการเมืองแบบใหม่ ซึ่งนำไปสู่การกระตุ้นให้บุคคลชวนขวยตวรจสอบและค้นหาความจริงเกี่ยวกับความรัก ความปรารถนา และความรู้สึกทางเพศ โดยอาศัยความรู้วิทยาศาสตร์การแพทย์ จิตวิทยา จาริตประเพณีและความเชื่อทางศาสนาสร้าง “ปฏิบัติการทางวาทกรรม” ทั้งนี้ ผู้เขียนไม่ได้มองรัฐไทยสมัยใหม่คือผู้ใช้อำนาจควบคุมประชาชน แต่ต้องการชี้ให้เห็นเครือข่ายอำนาจที่ซับซ้อนที่ทั้งรัฐและประชาชนต่างเป็น “ผู้เล่น” ตอบโต้กันและกันภายใต้เทคโนโลยีของเซ็กซ์และกามารมณ์ ซึ่งในบทความนี้คือความรักโรแมนติก

ในประเด็นความรักโรแมนติก ผู้เขียนพยายามทำความเข้าใจว่าสังคมไทยมิได้ลอกเลียนแบบวัฒนธรรมโรแมนติกแบบตะวันตกมาอย่างตรงไปตรงมาซึ่งความเป็นเอกภาพของคู่รักและการมีอำนาจในตัวเองของปัจเจกจะมีได้เกิดขึ้นเพื่อทำให้คู่รักมีความสุขแบบการสร้างครอบครัวเดียวในสังคมอุตสาหกรรม แต่สิ่งเหล่านี้จะถูกควบคุมด้วยจาริตประเพณีของเครือญาติแบบครอบครัวขยาย อันมีผลทำให้ความรักโรแมนติกในสังคมไทยสมัยใหม่ไม่ใช่การพิสูจนรักแท้ที่มั่นคงเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องหมายของความดีงามที่ช่วยสร้างหน้าตาทางสังคมให้กับคู่รักและเครือญาติ ประเด็นดังกล่าวนี้มักจะถูกมองผ่านอย่างผิวเผิน และนำไปสู่การสร้างข้อสรุปแบบง่าย ๆ เกี่ยวกับสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศ ผู้เขียนเชื่อว่าการศึกษาความรักโรแมนติกในสังคมไทยสมัยใหม่ควรจะต้องมองในมิติของระบอบอำนาจและความรู้ เพื่อมิให้เราติดกับดักของมายาคติเรื่อง “ความรักแท้” และ “ความรักที่ยืนยาวชั่วนิรันดร์”

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กอบแก้ว มุตทอง. 2531. การศึกษาสถานภาพและค่านิยมของสตรีไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ช่วงปี พ.ศ. 2431-พ.ศ.2476. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ก้องสกล กวินรวีกุล. 2545. การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. 2545. “การประกาศใช้ “รัฐธรรมนูญ” ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2482-2487)”, *วารสารประวัติศาสตร์*, 2545: 20-44.
- ธงทอง จันทรางศุ, 2529. *กฎหมายไทยในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. 2550. “จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการสร้างวัฒนธรรมไทยใหม่”. ใน สุทธชัย ยิมประเสริฐ (บก.), *สายธารแห่งอดีต*. (หน้า 265-317). กรุงเทพฯ: อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤพนธ์ ตัวงวิเศษ. 2560. *เพศในข่าวกต แนวคิดทฤษฎีเพศในวัฒนธรรมบริโภค*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นันทิรา ขำภิบาล. 2530. *นโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงในสมัยสร้างชาติของจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ.2481-2487*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปวีณา กุดถलग. 2562. “มนต์ศรัทธาเดียวใจเดียวและปัญหาเมียน้อยในทศวรรษ 2490-2530”, *วารสารประวัติศาสตร์*, 2562: 49-67.
- ปิยวรรณ อัครราชันย์. 2555. “ความคิดของผู้นำและกิจกรรมของหญิงไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้เงากองทัพญี่ปุ่น”, *วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา*, 2(1): 1-19.
- ไพฑูรย์ เจ็ะแส. 2522. *นโยบายชาตินิยมของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.2481-2488*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุขสรณ์ แดงภักดี. 2538. *ความคาดหวังของสังคมต่อสตรีไทยในสมัยสร้างชาติ พ.ศ.2481-2487*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรเชษฐ์ สุขลาภกิจ. 2556. *ผ้าเดียวเมียเดียวในสังคมไทยในสังคมไทยสมัยใหม่จากทศวรรษ 2410 ถึงทศวรรษ 2480*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุรเชษฐ์ สุขลาภกิจ. 2557a. “กว่าจะเป็น “ผัวเดียวเมียเดียว”: สังเขปประวัติความเป็นมาของกฎหมายครอบครัวสมัยใหม่ในสยาม พ.ศ. 2410-2478”, *รัฐศาสตร์สาร*, 35(2): 1-36.
- สุรเชษฐ์ สุขลาภกิจ. 2557b. “‘ผัวเดียวเมียเดียวแห่งชาติ’: ครอบครัวกับโครงการรณรงค์ทางวัฒนธรรมสมัยสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม”, *ศิลปวัฒนธรรม*, 35(5): 80-109.
- สุรเชษฐ์ สุขลาภกิจ. 2561. *ผัวเดียว เมีย...เดียว: อาณานิคมครอบครัวในสยาม*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อิรภัทร สุริยพันธุ์. 2552. *มโนทัศน์เรื่อง “เมีย” ในสังคมไทย พ.ศ. 2394-2478*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Allen, R. E. 1991. *Plato's Symposium*. New Haven: Yale University Press.
- Barme, S. 2006. *Woman, Man, Bangkok: love, sex, and popular culture in Thailand*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Ben-Nun, L. 2017. *Romantic Love- Characteristics and Effects*. Israel: B.N. Publication House.
- Branden, N. 1981. *The psychology of romantic love*. New York: Bantam Books.
- Cadwallader, J.R. & Riggs, D. W. 2012. “The State of the Union: Toward a Biopolitics of Marriage”, *Journal of Media and Culture*, 15(6). Available at <https://journal.media-culture.org.au/index.php/mc-journal/article/view/585>
- Collins, A. & Jong, M.D. 2017. “Love and looks: A discourse of romantic love and consumer culture”, *Acta Academica*, 49(1): 1-19.
- Creed, B. 2016. “Orgasmology: What Does the Orgasm Want?”, *Feminist Formations*, 28(2): 144-151.
- Delaney, N. 1996. “Romantic Love and Loving Commitment: Articulating a Modern Ideal”, *American Philosophical Quarterly*, 33: 375-405.
- D’emilio, J. & Freedman, E.B. 1988. *Intimate Matters: A History of Sexuality in America*. New York: Harper and Row.
- Dover, K.J. 1980. *Plato's Symposium*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ebels-Duggan, K. 2008. “Against Beneficence: A Normative Account of Love”, *Ethics*, 119: 142-70.

- Elfenbein, A. 2006. *Romantic Loves: A Response to Historicizing Romantic Sexuality*. Retrieved from <https://romantic-circles.org/praxis/sexuality/elfenbein/elfenbein.html>
- Finn, M. 2012. "Monogamous order and the avoidance of chaotic excess", *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 3(2): 123-136.
- Fisher, M., 1990. *Personal Love*. London: Duckworth.
- Foucault, M. 1975[1977]. *Discipline and punish: The birth of the prison*. New York: Vintage.
- Foucault, M. 1979. *The History of Sexuality Volume 1: An Introduction*. London: Allen Lane.
- Foucault, M. 1990. *The History of Sexuality Volume 3: The Care of the Self*. London: Penguin Books.
- Foucault, M. 1998. *The History of Sexuality Volume.1: The Will to Knowledge*. London: Penguin Books.
- Foucault, M. 2003. *Psychiatric power: Lectures at the Collège de France, 1973–1974*. New York: Palgrave MacMillan.
- Friedman, M.A. 1998, "Romantic Love and Personal Autonomy", *Midwest Studies in Philosophy*, 22: 162–81.
- Giddens, A. 2013. *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Hoboken: Wiley.
- Harrison, K. 2014. "Objectivist and essentialist ontologies of gender & love". in Knaggs, A. & Frischmuth, S. (eds.), *Gender, love and intimacy: Critical Issues*. (pp. 3-25). Inter-Disciplinary Press.
- Helm, B.W. 2010. *Love, Friendship, and the Self: Intimacy, Identification, and the Social Nature of Persons*. Oxford: Oxford University Press.
- Illouz, E. 1997. *Consuming the romantic utopia: Love and the cultural contradictions of capitalism*. London: University of California Press.
- Jagose, A. 2013. *Orgasmology*. Durham, NC: Duke University Press.
- Lantz, H. R., Keyes, J., & Schultz, M. 1975. "The American family in the preindustrial period: From base lines in history to change", *American Sociological Review*, 40(1): 21–36.
- Loos, T.L. 2005. "Sex in the Inner City: The Fidelity between Sex and Politics in Siam", *The Journal of Asian Studies*, 64(4): 881-909.

- Loos, T. L. 2006. *Subject Siam: Family Law and Colonial Modernity in Thailand*. London: Cornell University Press.
- Malinowski, B. 1929. *The Sexual Life of Savages in North-Western Melanesia*. New York: Eugenics Publishing Company.
- Marshall, D.S. & Suggs, R.C. (eds.). 1971. *Human Sexual Behavior: Variations in the Ethnographic Spectrum*. New York: Basic Books.
- Mead, M. 1928. *Coming of age in Samoa*. New York: Morrow & Co.
- Nozick, R. 1989. *The Examined Life: Philosophical Meditations*. New York: Simon & Schuster.
- Patana, S. T. 1994. "Polygamy or Monogamy: The Debate on Gender Relations in Thai Society". *Paper to be Presented at the 13th IAHA Conference*, Sophia University, Tokyo, September 5-9, 1994.
- Patana, S.T. 2004. "Gender Relation in Thai Society: A Historical Perspective". in S. Satha-nad. (ed.), *Women's Studies in Thailand: Power, Knowledge and Justice*. (pp. 52-55). Soul: Ewha Womans University Press.
- Scruton, R. 1986. *Sexual Desire: A Moral Philosophy of the Erotic*. New York: Free Press.
- Shipov, B. 2019. *The Theory of Romantic Love*. Independently Published.
- Shumway, D. 2003. *Modern Love: Romance, Intimacy, and the Marriage Crisis*. New York: New York University Press.
- Singer, I. 1994. *The Pursuit of Love*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Soble, A. (ed.). 1989. *Eros, Agape, and Philia: Readings in the Philosophy of Love*. New York, NY: Paragon House.
- Soble, A. 1997. "Union, Autonomy, and Concern". in Lamb, R. E. (ed.), *Love Analyzed*. (pp. 65-92). Boulder, Colorado: Westview Press.
- Solomon, R.C. 1988. *About Love: Reinventing Romance for Our Times*. New York: Simon & Schuster.
- Solomon, R. C. & Higgins, K. M. (eds.). 1991. *The Philosophy of (Erotic) Love*. Lawrence: Kansas University Press.
- Taylor, C. 2012. "Foucault and Familial Power", *Hypatia*, 27(1): 201-218.
- Whiting, J.E. 2013. "Love: Self-Propagation, Self-Preservation, or Ekstasis?", *Canadian Journal of Philosophy*, 43: 403-29.

Wouters, C. 2004. *Sex and Manners: Female Emancipation in the West, 1890–2000*. London: Sage.

Wouters, C. 2016. “Towards an integration of Lust and Love? Eroticisation and Sexualisation since the 1880s”, *Human Figuration*, 5(1): 1-24.